

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

ZYGMUNT BAUMAN'DA AKIŞKAN MODERNİTE OLGUSU

Tuğba ELMA

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Haziran 2023**

ZYGMUNT BAUMAN'DA AKIŞKAN MODERNİTE OLGUSU

Tuğba ELMA

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM

Konya
Haziran 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

25 Haziran 2023

Tuğba ELMA

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25 Haziran 2023

İmza

Tuğba ELMA

Canım Aileme Sevgilerimle...

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans tezimi hazırlarken desteğini esirgemeyen, değerli bilgileriyle yanımda olan ve bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM'e ve beni sevgileriyle yücelten biricik aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

25 Haziran 2023

Tuğba ELMA

ÖZET

Tuğba ELMA

ZYGMUNT BAUMAN'DA AKIŞKAN MODERNİTE OLGUSU

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2023

Biz bu çalışmada, 2017 yılında vefat etmiş olan, ömrü boyunca çıkardığı eserler sayesinde büyük yankılar uyandıran sosyolog “Zygmunt Bauman’ın akışkan modernite olgusu” üzerine söylediklerini yorumlamaya çalışacağız. Amacımız modern çağın getirmiş oldukları ve akabinde götürdüklerini kendi perspektifinden değerlendiren Bauman’ın görüşlerinin, özellikle sosyoloji öğrencileri başta olmak üzere merak uyandırarak postmodernite ve Bauman’ı incelemelerini, öğrenmelerini ve tanımlarını sağlamaktır. Çalışmamızın yöntemi, Zygmunt Bauman’ın yayınlamış olduğu makale, kitap ve söyleşileri üzerinden konunun doküman analizi yapılarak okuyucuya sunmaktır. Zygmunt Bauman’ın ilerlediği metot bugün geldiğimiz noktada modernitenin vermeyi düşlediklerinden uzakta olduğumuzu dolayısıyla postmodernitenin ayrı bir çağ olarak karşımıza çıktığını anlamamızı sağlamaktadır. Bauman uzun yıllar yaşamış ve pek çok döneme bizzat şahitlik etmiş, bazen kendi düşüncelerinden vazgeçmiş ve yenilerine yelken açmış bir sosyal teorisyen olarak karşımıza çıkar. Yaşadığımız çağda aktüel bir husus olan akışkan modernite kavramına Zygmunt Bauman’ın yaşam öyküsünden hareketle tecrübe ve birikimi incelenmiştir. Bunun sonucunda Holocaust, sürgün hayatı, yabancı kavramı, modernite, postmodernite, kimlik bunalımı, kapitalizm gibi kavramlara sıkça değindiğini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak günümüz dünyasında bireyselleşme ön plana çıkmış, vicdani sorumluluklar azalmıştır. Hazcılık üzerinde insanların popüler olana yönelmesi ve dahi kendisini gözler önünde sergilemek istemesi çağımızın en büyük salgınlarından biridir. Yeni olan her şey bir sonraki versiyonu merak edilerek doğar. Bu sonsuz girdap durup düşünmeyi zorlaştırır. Yerel olan kültür küreselleşen dünyada erimektedir. Sosyal medya bu işi hızlandırmaktadır. İnsanlar benliklerine sahip çıkıp ahlaklı olmayı seçtiklerinde yeni düzensizlik bir temele oturacaktır.

Anahtar Kelimeler

Zygmunt Bauman, postmodernite, akışkan modernite, modernite, kimlik bunalımı

ABSTRACT

Tuğba ELMA

THE PHENOMENON OF LIQUID MODERNITY IN ZYGMUNT BAUMAN

Master's Thesis

Konya, 2023

In this study, we will try to interpret what sociologist Zygmunt Bauman said about the phenomenon of fluid modernity, who passed away in 2017 and had great repercussions thanks to the works he produced throughout his life. Our aim is to ensure that Bauman's views, who evaluate what the modern age has brought and what it has brought, from his own perspective, arouse curiosity, especially sociology students, to examine, learn and recognize postmodernity and Bauman. The method of our study is to present the subject to the reader by making a document analysis of the articles, books and interviews published by Zygmunt Bauman. The method Zygmunt Bauman advances enables us to understand that at the point we have reached today, we are far from what modernity dreams of giving, so that postmodernity is a separate era. Bauman appears before us as a social theorist who lived for many years and witnessed many periods, sometimes gave up on his own ideas and set sail for new ones. Based on the life story of Zygmunt Bauman, the concept of fluid modernity, which is an actual issue in our age, has been examined. As a result, we can say that he frequently refers to concepts such as the Holocaust, exile, the concept of the foreigner, modernity, postmodernity, identity crisis, capitalism.

As a result, in today's world, individualization has come to the fore and conscientious responsibilities have decreased. It is one of the biggest epidemics of our age that people turn to the popular on hedonism and even want to show themselves in front of them. Everything new is born out of curiosity about the next version. This endless vortex makes it difficult to stop and think. Local culture dissolves in the globalizing world. Social media accelerates this. When people choose to take care of themselves and be moral, the new disorder will be established.

Keywords

Zygmunt Bauman, postmodernity, liquid modernity, modernity, identity crisis

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xix
1. GİRİŞ	1
2. MODERNİTE	4
2.1. Moderniteye Dair	4
2.1.1. Modern Kavramı	4
2.1.2. Gelenekselden Modernliğe Geçiş	5
2.1.3. Değişimler/Dönüşümler	6
2.2. Bauman'ın Modernlik Analizi	9
2.2.1. Modern Bilinç, Modern Akıl	9
2.2.2. Modern Devlet	13
2.3. Modernlik Deneyimi ve Uygulamaları	17
2.3.1. Modernlik ve Müphemlik	17
2.3.2. Düzenleme, Kültür ve Yönetim: Avlak Bekçisi-Bahçıvan	21
2.3.3. Asimilasyon ve Kimlik	25
2.4. Akışkan Modernlik	28
2.5. Küreselleşmenin Akışkanlığı	31
2.6. Özgürlük.....	36
3. ZYGMUNT BAUMAN	38
3.1. Bauman Üzerine.....	38
3.2.Modernlik Üzerine	41
3.3.Zygmunt Bauman 'da Postmodernite	43
4. SONUÇ	50
5. KAYNAKÇA.....	57
ÖZGEÇMİŞ	62

KISALTMALAR DİZİNİ

Ed. : Editör

Çev : Çeviren

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

yy. : Yüzyıl

1. GİRİŞ

Eleştirel kuramın dart tahtasına oturmuş olduğu modernite eskiyi simgelerken, günümüzde yaşayan insanların içinde bulunduğu moderniteyi karşılaştırdığımızda ilginç bir değişiklik gözümüze çarpmaktadır: ilki sistemin baskıcı olduğu bir katı rejimi ikincisi akışkanlığın ve hafifliğin vermiş olduğu düzensizliği belirtmektedir.

Eski modernlik insanı robotlaştırmakta, uygulanması güç ileri onun yapmasına mecbur bırakmadır. Mesela “Fordist fabrika modeli” bunun en güzel örneğidir. Emirler ve kanunlara uymak seçenek değil mecburidir. Burada “Panoptikon” a değinebiliriz. Hücrelerinde çalışabilecekleri, uyuyabilecekleri ve yemek yiyebilecekleri kadar bir alan olan mahkum sınıfını görkemli gözetleme kulelerinden üzerlerine bir silah gibi doğrultulmuş ışık hüzmeleriyle takip ettikleri, onların başlarını yönetime ne kadar eğebileceğini ölçen sistemsel yapıdır. Mahkum asla kendisine ne zaman bakılıp ne zaman gaflete düşüldüğünü bilemeyeceğinden, her zaman hazır ve nazır kendisine buyurulanları harfi harfine yerine getirmek mecburiyetindedir. Sonra George Orwell’ın “1984” adlı romanında imgelediği “Big Brother-Büyük Birader” isimli sembolün altındaki gücün tebaasının üzerindeki ağır baskıcı yönetimi söylememiz yerinde olacaktır. Vatandaş görünüşte normal evlerde oturmakta, işlerine gidip gelmekte, sıradan bir hayat sürmektedir. Ama iç yüzünde tuttukları günlüklere kadar bakılan, kanunların haricinde en ufak bir eyleme müsaade edilmeyen karanlık, ruh sıkıcı bir yapıdır. Öyle bir hal içerisinde ki insanlar, kapı komşusundan bihaber kendi derdiyle hemhal olmaya mecburdur. Kurallar değişse bile eskiyi hatırlatacak her delil anında yok edilmektedir. Tüm bunlara eş diyebileceğimiz bir örnekleri çoğaltmak gerekirse, laboratuvarlarda tutulan bireylerin buyruklara ne kadar süre uyabileceklerini ölçen, sabırlarını sınavan, ve itirazı olan ya da koşullara daha fazla dayanamayanların yüksek ateşte canlı canlı yakılmak üzere fırınladığı, gaz odalarında boğulduğu, açlığa yenik düşerek ölmesi için kaderine terk edildiği “Konzlager/toplama kampları”dır. İşte böylece modern toplumun getirileri-götürüleri üzerine verilebilecek modelleri sıralamış olmaktadır. Dahası hala gelebilir. Modernitenin ahtapot kollarından karanlıkta kalanlar yüzeye çıkabilir, insanlara yepyeni acılarla dolu hayatlar sunabilir. Dolayısıyla modernite henüz yok olmamıştır. Yirminci yüzyılda modernliğin tanımı bir sonrakinden ne daha üstün ne daha geridedir. Durması imkansız dönüşüm sürecinin bir parçası olan asırlar, ahşap bir yel değirmenin devasa

çarklarından. Hepsi bir pervaneyi işaret eder. Uzunlukları ve biçimleri aynı olması yapıtta ivmeyi kazandıran en göze gelen özelliktir.

Günümüz insanı ise Lessing'in belirttiği "ebedi hayat, sonsuz lanet, yaratılış, mucize, vahiy" gibi kavramlardan kendini sıyırmış, ulaşmak istediği tek hedef olarak hazzı/doyumu koymuştur. Bu ise çağımızın üzerine serpilmiş pırıltılar olup, bireylerin elde edebilmesi güç ama süresi kısa, sürekli yenisine ve daha iyisine daha büyüğüne erişebilmenin, dur durak bilmeyen sürecin içinde debelenmesinden başka bir şey değildir. Atalarımızın yaşamak zorunda olduğu zorlu hayat çağımıza kıyasla bu noktada aynı sayılabilmektedir. Farklılık olarak ise belki onlardan daha özgür, daha rahat kendini ifade eden, fikirlerini ortaya koymaktan çekinmeyen insanlarız. Leo Strauss'un da ifade ettiği gibi, bu çağ herkese özgürlük vaad eder belki ve gerçekten de verir de; ancak bu özgürlük kendi kadar bir çaresizliği de beraberinde getirerek toplumun tepesine oturur. Acı bir balı yemek gibi iki zıt duygunun aynı anda şahlanmasıdır. Esaretinin ölçüsü kadar efendi, gözyaşlarının çokluğu kadar kahkaha atmak kadar absürt bir betimlemedir. Her şeyin saydamlaştığı, tabiata bütünüyle hükmedilebileceği, sürpriz olan hiçbir sonucun baş veremeyeceği bir çağdır. Eskiden aklın hakimiyetinde yapılması öngörülen işler artık bireyin şahsi kararına bırakılmıştır. Büyük birader gitmiş ardında büyük biraderler, büyük kız kardeşler bırakmıştır. Herkes her an popüler olabilir, aynı hızla unutulabilmektedir. Tüm bunlar "akışkan modernite"ye veya genel söylemiyle postmoderniteye tabiidir (Bauman, 2019).

Genel olarak çalışmamız akışkan modernite kavramı üzerinde yazılanları inceleme üzerine oluşmaktadır. Zygmunt Bauman'ın postmoderniteye verdiği isimdir. Birinci bölümde modern, modernite kavramlarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Postmoderniteye geçişteki aşamalar verilmiştir. İkinci bölümde Zygmunt Bauman'ın gözünden modernlik incelenmiştir. Postmodernite öncesi genel ve Bauman'a göre verildikten sonra üçüncü bölümde tezimizin çıkış noktası olan akışkan modernite anlatılmıştır. Ve dahi ayrıca bu kısımda Z. Bauman'ın yaşamı ve kaleme aldığı eserlerde zikredilmiştir.

Çalışmamızın amacı eleştirel bir gözle bakan Zygmunt Bauman'ın akışkan metaforunu ele almak, incelemek ve yorumlamaktır. Modernite ve postmodernitenin açmazlarını çözümlenektir.

Zygmunt Bauman'ın kaleme aldıkları ve onun hakkında yazılanlar 'akışkan modernite' ekseninde sınırlandırılarak araştırılmış ve okunmuştur. Bu bağlamda modernitenin ve postmodernitenin ne demek olduğu, çağımız insanların belirgin özellikleri, akışkan modernitenin krallığındaki halkın ne yapması gerektiğine dair bir analiz yapılmıştır.

2. MODERNİTE

2.1. Moderniteye Dair

2.1.1. Modern Kavramı

Modern kelimesi, "şimdi" anlamına gelen Latince "modo" kelimesinden türetilen MS beşinci yüzyılda Latince "modernus" kelimesinden gelir ve ilk olarak antik pagan kültüründen tam bir ayrılmayı tanımlama da yararlanılmıştır. Öte yandan, geriye kalan değerleri, düşünceleri kapsayan ve genellikle bu manâda reddedilen eski ile; öte yandan, güncel yaşam tarzının unsurlarını içine alan ve modern olduğu için olumlu bir anlam taşıyan yeni vardır (Aslan Yaşar, 2011).

Sözlüklere baktığımızda da 'modern' kelimesi "günümüze ait, yaşanan çağa uygun, yeni" gibi anlamları içermektedir. Modern kelimesinden türeyen modernite terimi, 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da (özellikle Batı Avrupa'da) meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi değişimler sonucunda meydana gelen kalıcı ve tüm dünyada ses getiren değişimleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla modernite, gelenekselin dışında kalan, bireyin ve toplumun hayatını bünyesine alır, siyasi görüşlerin tamamını kapsar, onları değişim, gelişim, dönüşüm sarmalına hapseder. Başka bir deyişle modernitede, modern kelimesinin anlamına göre, yeni bir ilişkiler ağı oluşturan eski ile karşıtlık ve ayrılık vardır (Aslan Yaşar, 2011).

Eski ve yeniye belirtmek için de kullanılan modern kavramı, geçmişle günümüz arasındaki farkı ortaya koyar. Şu andır, şimdiiyi simgeler. Günümüzün daha ileri olup olmadığı ayrıca incelenecek bir konudur. Bunun net bir tanımı yoktur. Habermas'a göre tarihte ilk kez beşinci yüzyılda, dönemin Hristiyan inancı, geçmişi Roma'ya dayanan veya Pagan dinine mensup olanlarla aralarına çizgi çekmek için kullanılmıştır. İleriki zamanlarda da bunun tam tersi olan laiklik gelecek, dünyadan sonraki hayata değil, yaşadığımız evrene yatırım yapmayı desteklemeye bu ad verilecektir. Aynı zamanda Karl Marx'ın "Katı olan her şey buharlaşıyor." sözü de, güncel olanın maziye galibiyetini bizlere açıklamaktadır (Şimşek, 2016).

Modernitenin yapı taşları kentleşme, sanayileşme, akılcılığın ön plâna çıkması, bürokrasi, laiklik, ulus-devlet ve demokrasidir. İnsanlık tarihinde modernitenin şekillendiği zaman

dilimi, oldukça mühim tekâmüllerin vuku bulduğu bir süreçtir. Bilhassa tarım toplumu evrilerek yerini sanayi toplumuna bırakmış, kırsal kesimde nüfus azalmış, kentlerin nüfusu artmıştır. Ticaret ve sanayinin ilerlemesiyle ortadan kalkan feodalizm, yerini güçlü merkezi krallıklara ve ardından ulus-devlete bırakmıştır. Siyasal katılım genişlemiş ve demokrasi tek meşru yönetim biçimi olarak görülmeye başlanmıştır. Modernite, din, felsefe, ahlak, hukuk, gelenek, tarih, ekonomi ve siyasetin eleştirisiyle başlamıştır. Bu anlamda eleştiri, modernitenin ayırt edici özelliğidir. Modernitenin temel kavramları olan evrim, devrim, özgürlük, laiklik, demokrasi ve laiklik hep bu eleştirel bakışın sonucunda oluşmuştur (Aslan Yaşar, 2011).

Modernite, mistik güçlere, dışarıdan bir otoriteye veya ilahi kökenli yöneticilere bağlı olmaksızın, kendi ürettiği ilkeleri savunan meşruiyet şeklidir. Toplumu oluşturan bireylere, akıllarını kullanarak kaderleri üzerinde kontrol sağlayabileceklerini, dünyanın ve evrenin gizli kalmış yönlerini gene akıl yoluyla anlayabileceklerini göstermektedir. Dolayısıyla geçmişteki Tanrı odaklı dünya görüşünü yıkararak, insan ile aklın merkezinde olduğu bir yaşam biçimini benimsemektedir. Kaynağını dinden alan teolojik yönetim anlayışı yerini seküler otoriteye bırakmaktadır. İnsanın kurtuluşu din ile değil, bilimsel ilkelere bağlıdır. Toplumsal ve bireysel özgürlük fikrinin yaygınlaşması, güçlenmesi; tüm siyasi ve felsefi düşüncenin kalbine yerleştirilmesi modernitenin taşıyıcı ana kolonlarından biridir. Bu süreçte toplumdaki geleneksel yığılmalar parçalanarak yerlerini topluluklara bırakır. İnsanın değerli olduğu vurgulanmakta ve eşitlik ilkesi gibi yenilikler karşımıza çıkmaktadır (Aslan Yaşar, 2011).

Modernite; tarih boyunca merakına yenik düşen insanoğlunun, kendini tanıması ve doğa hakkındaki bilgilerinin artmasını aklını kullanırsa gerçekleştirebileceği inancını taşımaktadır. Bu minvalde insan kendi çıkarlarını öne alarak toplumu baştan inşa edebilecektir. Yeni gelen kurallar uygulandığında tarih daima ileriye doğru akacaktır. Modernitenin 'insanın yücelmesi' başlığı altında topladığı unsurları; ilerici tarih anlayışı ve iyimserliği şeklinde sıralayabilmekteyiz (Aslan Yaşar, 2011).

2.1.2. Gelenekselden Modernliğe Geçiş

"Modern toplum" tabîri, son birkaç asırda pek fazla sorgulamaya tabî tutulmadan dünyanın bilhassa kuzeybatı çeyreğinde kullanılmaktadır. Bu terim, günümüze yakın

yüzyılların toplumsal oluşumları ile geleneksel toplumlar arasındaki başlıca farklılığa dayansa bile; modern ve geleneksel dinamiklerin birbirlerinden ne zaman koştuklarını göstermek oldukça güçtür. Modernliğin tabiatı, modern varoluşun bütünlüğü esasına dayanmaktadır. Ancak gene o sürekli, asla bitmeyen bir devrim olarak da tasavvur edilir. Çünkü modernite gelenekten koparak ifade edilen evrensel bir tasarımdır. (Berman, 2012).

“Gelenek” ile söylenmek istenen, modern öncesi çağın kullandığı toplumsal formasyonun nitelikleridir. Dolayısıyla o, eski dönemi ve dönemin kültürel, ekonomik, siyasi ve dini geleneklerini ifade eder. Çoğu düşünürün modernite tanımlarındaki "geleneksel" ifadesi, modern öncesi toplumsal yapının önyargılarına ve dogmalarına tekabül eder. Modern toplumun kurulması ile birlikte; ideolojik, siyasî, ekonomik ve sosyal boyutlarda insanlık bambaşka bir dönemece girmiştir. Yakın geçmişte modernitenin kapsadığı temel yapı taşları günümüz toplumunda; akılcılık, dinden bağımsızlık, hümanizm, özgürlük, eşit-adaletli insan hakları şeklinde yerini bulmuştur. Ayrıca toplumsal değişimin ivme kazanmasına bilim ve teknolojinin gelişmesi de oldukça fayda sağlamıştır. Öyleyse değişim toplumu eşittir modern toplum şeklinde hafızalara yerleşti diyebiliriz.

Aydınlanma Çağı modern toplumun vurguladığı, bilim, akıl, gelişim, dönüşüm ve ilerleme kavramlarını alarak geleneksel toplumun geride kalmasını kolaylaştırmıştır. Tabloyu incelediğimizde “Sanayi Devrimi”, “Fransız Devrimi” ve “Bilim Devrimi” bu temel kırılmayı tetikleyen bir diğer önemli gelişmelerdir diyebiliriz. (Giddens, 2010).

2.1.3. Değişimler/Dönüşümler

12. yüzyıldan başlayarak gelenekselden modern topluma geçişte ortaya çıkan ideolojik değişimin kaynaklarını inceleyebiliriz. 12. asırdan 16. asıra kadar felsefe başta olmak üzere siyasal hayatı da kapsayan, gerçeğe kavuşmanın en temel araçlarından biri akıl olmuştur. Geleneksel unsurların Batı kültürünün - sosyal çevresinin anlaşılmasındaki etkilerini kaybettiğini görmemiz on altıncı yüzyıla dayanır. Aydınlanmanın kökenini oluşturan Rönesans ise toplumun diğer alanlarını da etkisi altına almaya on sekizinci yüzyılda başlamıştır. Kronolojik olarak Avrupa; Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketlerini yaşayarak, Dünyanın sosyal ve ekonomik olarak en gelişmiş bilgesi hâline gelmiştir. Dolayısıyla Negri, Feyerabend, Hardt ve Bauman gibi pek çok önemli

sosyologlara/düşünürlere göre modernleşme "Avrupalılaşıma" ya da "Batılılaşma" şeklinde kabul edilmektedir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki geleneksel toplumdan modern topluma geçişte ideolojik boyutta; Rönesans ve Reform hareketleri ve Aydınlanma fikri çok etkili olmuştur. Dine ve getirilerine yaslanan geleneksel dünya görüşünün yerini, insan aklına ve bilimsel anlayışa dayalı bir yorumun benimsendiği rasyonel bir dünya görüşü almıştır (Bauman, 2018e).

Ülkeler arasında en başta İngiltere’de (Magna Carta-1215, Bill of Right-1689) sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde (Virginia Haklar Bildirgesi-1776) ve akabinde Fransa’da (İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi-1789) siyasal değişimler kabul edilmiştir. Aydınlanma dönemi öncesinde nasıl ki gücü elinde bulunduranlar Tanrı/Tanrılar’dan kutsal kitaplardan ve mistik öğelerden besleniyorsa artık bunların yerine demokrasi, halkın görüşleri, seçmene duyulan saygı gibi yenilikler gelmiştir. Akıl ön plana çıkmış insanlar arası güçlü bağlar ulus kavramına dayanmıştır. Buna göre halk milletine ne kadar çok sevgi duyarsa o devlet o kadar güçlüdür (Giddens, 2010).

İktisadi yaptırımlar gelenekselden kopup modern bir topluma geçiş sürecinde oldukça büyük etkiye sahiptir. Aydınlanma düşüncesinin pratik hayata adapte edilmesini mümkün kılmak ancak ideolojik düzeydeki değişimleri ekonomik faktörlerle destekleyerek mümkün kılınmaktadır. Çünkü ideolojik düzeyde ortaya çıkan reformist Rönesans hareketleri ve Aydınlanma fikri ilk etapta burjuva sınıfı tarafından desteklenmiştir. Ticaretin gelişmesi burjuvazinin zenginleşmesinin başlıca sebebidir. Müteakiben elde edilen gelir çokluğu Sanayi Devrimi ile iyice pekiştirilmiştir. Toplumda burjuvazinin baş göstermesi ile birlikte tarıma dayalı bir ekonomik yapı, sanayi ürünleri ticaretine dayalı bir kentsel ekonomiye geçmiştir. Bilimdeki fevkalade ilerlemeler teknik buluşları da peşi sıra getirmiştir. Bu teknik buluşların üretim sürecine adapte edilmesiyle de üretim artmıştır. Üretimdeki artış, yeni pazarların keşfini zorunlu kılmıştır. Böylece ticaret ülke ekonomisine sağladığı yerel katkıyı aşarak evrensel boyuta ulaşmıştır. Ticari burjuvazinin elde ettiği sermaye birikimi, üretimde verimliliği artıracak yeni yatırımları da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte üretimdeki artışlar ticaretle uğraşan sektörler arasındaki rekabeti artırmıştır. Çoğalan teknik iş bölümü, çalışma hayatının karmaşıklığı, hızlı kentleşme, ticari genişleme ve proletarya - işveren gibi yeni sosyal sınıfların ortaya çıkması, ekonomik boyuttaki değişimin temel özellikleridir. On sekizinci yüzyıldaki

sanayi devrimi ile ekonomik boyuttaki gelişim ve dönüşüm büyük ölçüde gerçekleşmiştir (Wager, 2005).

Sosyal alandaki değişimler ideolojik, politik ve ekonomik değişimlere eşlik eder ve onları tamamlar. Sosyal boyuttaki değişimlerin birçok farklı tezahürü vardır. Kent yaşamının gelişmesiyle birlikte aile yaşamında bir değişim meydana gelmiş ve nüfus hızla artmıştır. İmalatın yanı sıra birçok yeni meslek türemiş ve uzmanlaşmaları artış göstermiştir. Eğitim her kademedede yaygın hâle gelmiş, kadınlar çalışma hayatına katılmışlardır. Makineleşmenin hızlıca artması, fiziksel emeğin değerini düşürerek yerine zihinsel emeğin geçmesine sebebiyet vermiştir. Modern topluma geçiş sürecinde kadının toplumsal konumu önemli bir değişime uğramıştır. Fransız Devrimi ile ortaya çıkan haklar kadının toplumsal statüsünün değiştirilmesinde etkili olsa da Sanayi Devrimi sonrasında kadının kurumsal olarak çalışma hayatına girmesi daha etkili olmuştur (Hufton, 2005).

Kadınlar eğitimin sağladığı imkânlardan yararlandıkça hem özel sektörde hem de kamuda erkeklerle eşit şartlarda çalışma fırsatı bulmuşlardır. Başka bir deyişle, evde çalışan kadınlar 18. yüzyıldan sonra çeşitli mesleklerde, idari kadroda ve bürokratik işlerde çalışmaya başlamıştır. Kadınların çalışma hayatındaki aktifliği arttıkça, sosyal ve ekonomik statüleri de yükselmiştir. Şüphesiz kadının konumundaki bu pozitif değişiklikler, modern toplumdaki kadınların problemlerinin çözüldüğü manâsına gelmemektedir. Buna rağmen geleneksel toplumlara nazaran modern toplumda kadın; tüm bu gelişim/dönüşüm sürecinin akabinde 'eğitim, çalışma hayatı, aile içinde karar alma' gibi sosyal yaşamında kendini daha fazla gerçekleştirebilme imkânı yakalayabilmiştir. Mesleklerde uzmanlaşma ve iş bölümündeki hızlı artış modern toplumun niteliklerinden biridir. Çünkü makineleşmeyle birlikte fiziksel emek yerini zihinsel çalışmaya bırakmıştır. Fiziki kuvvetle yapılan işi makineler devralmıştır. Uzmanlık gerektiren meslekler, nüfusun çalışan kısmı uzmanlık gerektiren meslekleri daha çok talep eder olmuştur. Geleneksel toplumların aksine modern toplumda çalışan nüfus tarımda değil kenttedir; bedenen değil, ruhen çalışmaya başlamışlardır. Ayrıca modern toplumda artan mesleki uzmanlaşma, belirli sosyal hizmetlerin topluma daha etkin ve verimli bir şekilde sunulmasını mümkün kılmıştır (Wagner, 2005: 22).

Modern toplumda ekonomik çalışmaların tarımdan sanayiye geçişini hızlandırırken, insanların köyden kente göç etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla tüm bunlar aile kavramının yeniden tanımlanmasına yol açacaktır. Geleneksel dönemde anne, baba, çocuk, büyükanne, büyükbaba hatta amca ve halanın da aynı çatı altında yaşadığı 'geniş aile' tipi modern topluma geçişte değişerek, anne, baba, çocuktan oluşan 'çekirdek aile' ye dönüşecektir. Kentsel yaşamda geniş aile omuzlarda yük ve sosyal yaşamda önyargı hâline gelmiştir. Şüphesiz modern toplum dünya üzerinde egemen olmaya başladığında, şimdiye kadar bahsettiğimiz değişimleri her toplumda aynı hızla gerçekleştirememiştir. Bunlarla birlikte modern toplumun ortaya çıkardığı değişimler, çok yönlü sosyal ve ekonomik problemlerin tamamına çözüm üretmediği gibi yenilerini de peşi sıra getirmiştir (Küçük, 2011).

2.2. Bauman'ın Modernlik Analizi

2.2.1. Modern Bilinç, Modern Akıl

Modern insanın en temel özelliği, aklını kullanarak özbilinç durumuna ulaşmasıdır. Bu bilinçlilik hâli, yaratım sürecinde modern araçları piyasaya sürer. Düşünmek ve endişe etmek modern olmanın önemli iki ekipmanıdır. Bauman'ın (2020d) moderniteyi bir düzen inşası alıştırması olarak ele almasının nedeni budur. Bu uygulama kendinin farkındadır, bilinçli bir uygulama olduğunun farkındadır ve durması veya sadece yavaşlaması durumunda ortaya çıkabilecek boşluğu önler. Bu uygulamanın amacı, kaosun yarattığı boşluğu ortadan kaldırmaktır. Bu uygulamanın faydaları toplumsal boşlukların oluşmasını ve belirsizliğin giderilmesini engelleyemez ve moderniteyi sürekli kendini eleştirmeye, dolayısıyla eksikliklerini ortaya çıkarmaya iter. Modernite, kesinlik yerine daha fazla belirsizliğin olduğu bir dünya yarattı ve dünyayı düzenden çok kaosa bırakmıştır. Bunun geçmiş dünyadan farkı, geçmiş dünyadaki birey bu idrâke sahip değilken, modernitenin yarattığı modern bilincin onun idrâkinden memnun olmamasıdır. Zira modern bilinç, zaferleri zayıflatarak ve kaybedilenleri gün yüzüne çıkararak bu uygulamayı sürdürür (Bauman, 2020d).

Zamanla modern bilinç modern varoluşa bağlanmış ve çalkantılı bir faaliyete girmiştir. Modern bilinç, sistemin süregelen belirlenemezliğine ilişkin farkındalık veya şüphedir. Tasarım projesinin yetersizliği hatta imkansızlığı tarafından yönlendirilen bir bilinçtir.

Sistem ve belirsizliği ortadan kaldıran, dünyanın rastlantısallığının ve onu oluşturan kimliklerin tahkimatlarının habercisidir. Bilinç o kadar moderndir ki, güç destekli düzen kisvesi altında yeni kaos panelleri ortaya çıkarır. Modern bilinç eleştirir, uyarır, önceden haber verir ve her seferinde eylemin etkisizliğini ortaya koyarak eylemi kalıcı kılar (Bauman; 2020d). Ancak modern bilinç, kendisine bağlı olan insanın sistemi bir tasarım meselesi olarak gördüğü buna mukabil moderniteden önceki akılların tasarım konusunu umursamadığı, sistemin bir şekilde (veya kendi kendine) var olduğuna inandıklarını ve herhangi bir yardım almadan devam etmesini bekledikleri anlamına gelmez.

Bauman (2020d) buna neyin sebebiyet verdiğini, modern öncesi dönemdeki insanların modern bilince benzer başka bir seçenekten mahrum olmaları şeklinde açıklamıştır. Modern bilincin önemini, modern çağı modern öncesi dönemden ayıran en önemli unsurlardan biri olarak görmekteyiz. Bu yönüyle modern bilinç, moderniteyi eleştirir ve hayatta kalmasını sağlar. Modernitenin sunduğu sistem örneğinin veya sistem hakkında düşünme zamanının bir parçasıdır. Modernite, düzen idealini elde etmek için büyük ölçüde akla dayanmaktadır. Zihne olan bu güvenin sebebi, zihnin katı mantık kaidelerine ve belli bir disipline sahip olmasıdır. Bu konum aynı zamanda modernist düşünce ile Aydınlanma ideali arasındaki yakın bağlantıdan da kaynaklanmaktadır. Çünkü aydınlanma ideali, aklın devreye girmesi ve bilimin egemenliğini ortadan kaldırmayı amaçlar. Her şey açık ve doğru olmalıdır; siyah ya da beyaz olmalı ve gri olmamalıdır. Aydınlanma paradigması, zihnin egemenliğinin yolunu açmak için uygun programdır.

Bauman (2020e) Aydınlanma örneğiyle sabitlenen "tamamen akılcıya güven" (Çiğdem; 2001: 15) duygusu da bu bağlamda Bauman'ı haklı çıkarır. Çünkü salt rasyonel olana güvenmek, modernite idealini gerçekleştirmek için anarşinin yarattığı boşluğu doldurmanın da bir aracıydı. Aynı zamanda, bu araç, geleneksel yönelim ve ortaya çıkan zihin ile bir kopuş yapmıştır. Bu akımın bir sonucu olarak, aydınlanma, halka bilgi ulaştırmak, hurafelerle kör olanları net bir şekilde görebilmek, cahillere bilgelik kazandırmak ve aydınlanmayı ortadan kaldırmak için güçlü bir dürtü olarak kolektif hafızamıza işlemiştir (Bauman; 2020d).

Modernite üst düzey beklentilerle meydana çıkmış ve insanlara önem taşıyan fırsatlar arz etmiştir. Aydınlanma ile birlikte toplum olaylara daha tenkitsel yaklaşmış, daha aktif ve oldukça üretici bir konuma yükselmiştir. Aydınlanma ile birlikte metafizik, din, mistifiye

edilmiş her şey ve doğüstü güçler değerlerini yitirmiş, artık yalnızca akla itimat edilmiş, rasyonel düşüncenin yönlendirdiği bilim ile doğaya dönüş yolu aranmıştır. Bauman (2001), yeni stratejiler üretebilecek ve büyüü bozma görevini üstlenebilecek olanın zihin olduğunu savunmaktadır. Zira akıl, mazinin eleştirilerini belirleyen, geçmişin zayıflıklarını, hatalarını onaran ve sürekli kendini baştan yaratan/güncelleyen bir özelliğe sahiptir. Akıl, var olanların tümünü açıklayacak kadar güçlüdür çelişki ve kararsızlığın amansız baş düşmanıdır.

Bauman (2020e) bu geçerli bilgilere akıl yoluyla erişilebildiği ve bu geçerli bilgiler kullanılarak sosyal hayatın düzenlenebileceği fikrine oldukça benzeyen bir görüşe ışık tutmaktadır. Çünkü “modern felsefenin yasama zihni ve genel modern bilimsel zihniyet, filozofların bilinçli hedeflerinden bağımsız olarak modern devletin ortaya koyduğu pratik görevlerle uyum içindedir” (Bauman; 2020d).

Bauman (2020d), modern yöneticilerin ve çağdaş filozofların tüm kanun koyucuların üzerinde olduğunu belirtir. Bunun en açık göstergelerinden biri, kaosu keşfedip ehlileştirmeye ve yerine düzen getirmeye çalışmalarıdır. Modern hükümdarlar ve çağdaş filozofların tasarım tutkusu sadece birbirleri için yaratılmıştır. İnce ince, aşta ve savaşta birbirleriyle olmaya mahkûmdurlar (Bauman; 2020d). Aydınlanma ideal paradigmasının getirdiği yeni anlayış, zihne bir düzenleme/tasarım görevi yüklemiştir. Bu görev iki yönlüdür ve tek bir hedefte birleşir: "içeriye" "dışarıdan" ayırmak.

Bauman'ana (2020d) göre bu durum, sistemin hem entelektüel hem de siyasi alanda yaygınlaşmasına ve aynı zamanda kapalı ve kapsayıcı olmasına yol açacaktır. Bauman'ın iki yönlü bir görev olarak tanımladığı husus tek bir görev hâline gelmektedir. Bu sayede organik yapının sınırları kesin ve net bir şekilde belirlenir ve içerisi ile dışarısı arasındaki hayati ayrımı bozan her şey bastırılır ve yok edilir. Bauman (2020d), bunun, düzeni inşa etmek ve sürdürmek, dostluklar kurmak ve düşmanlarla savaşmak ve belirsizlikleri ortadan kaldırmakla ilgili olduğunu ifade etmektedir.

Bauman (2020d), Kant, Descartes ve Locke'u (tıpkı onlardan önceki Francis Bacon gibi) motive eden faktörün, çağdaş filozoflar tarafından görülen, hegemonik (toplu olarak özgürleşmiş) insanın rüyası olduğunu bildirmektedir. Bu düşünürlerin itiraf ettiği ve sıkıca benimsediği gerçek kaygıları, insan egemenliğidir. Bauman'a (2020d) göre bu düşünürler, egemenlik adına akli en yüksek yasama organına yükseltmek istediler. Bu

arzunun modern devletin tanımladığı pratik görevlerle uyumlu olması, felsefenin ve devletin birbirine güçlenmesine, diğerinin itibarını ve özgüvenini beslemesine yol açmıştır. Çağdaş filozoflar aracılığıyla yasama gücüne akıl yükseltmek ve modern devleti bundan kapsamlı bir şekilde beslemek, “felsefenin maddi güce dönüştürülmesi ve muz ve ananas gibi insanlara muamele edilmesi” idi (Bauman; 2020d).

Modern devlet insanlığa, benzeri görülmemiş teknolojik kaynaklar ve idari yetenekler sunmuştur. 17. yüzyıl bu sürecin hızlandığı bir dönemdi, on dokuzuncu yüzyılın başlarında bu süreç genellikle Avrupa yarımadasının batı ucunda tamamlanmıştır. Buradaki başarısı sayesinde kiskanılacak ya da empoze edilecek bir kalıp hâline gelmiştir (Bauman; 2020d). Bu bağlamda modernite, rasyonellik, kesinlik, düzen ve bütünleşme arayışıdır. Modernite, aklın gelenek ve duyguya, kesinliğin belirsizliğe, tekdüzeliğin çeşitliliğe ve düzenin kaosa karşı mücadelesidir. Bauman, modernliği Weber'in tanımladığı şekliyle rasyonaliteye, araçsal akla indirger. Ona göre bu yönelim, modernliği araçsal akla indirgemesi, aynı zamanda moderniteye karşı sert eleştirisinin de kaynağıdır. Modernite ve Holocaust adlı kitabında Bauman, araçsal akıl tartışmalarıyla moderniteye keskin bir eleştiri getirir. Bauman, modernitenin Holocaust ve benzeri soykırımlardan sorumlu olduğunu söylemektedir. Modernite olmadan Holocaust olmayacağını/olma ihtimâlinin olmayacağını belirtmektedir. Bauman'a göre Holocaust belirli bir ülke, yani Almanya ile sınırlı bir olay değildir. Holocaust'u, olağanüstü bir olay, bir delilik patlaması veya insanın kötü özünün bir ifadesi değil, modernitenin bir sonucu olarak görür ve Holocaust modernitenin hatası, kısa ömürlü bir sapma değil, bir ürünüdür.

Bauman soykırımların ya da isim verecek olursak özellikle Holocaust'un gerçekleşme nedeni olarak araçsal aklı görmektedir. Bu ise onun desteklediği değil bilâkis tenkit ettiği bir husustur. "Adiaforik (başlangıçta, adiaphoron, Kilise'nin alakasız, önemsiz, tarafsız olarak gördüğü anlamına gelir.) eylem ne iyi ne de kötüdür. Makine mantığı ve ona dayanan bürokratik örgütlenme biçimi, eylemi ahlaki değerlerle değil, teknik değerlerle ölçülebilir kılar" (Bauman; 2016a). Daha farklı ifade edersek, araçsal akıl ve bürokratik örgütlenme, toplumsal olarak ahlâki eyleme izin verir. İş, iyi ve kötü fikrinden ayrılarak teknik ve hedef odaklı kriterler üzerinden değerlendirilebilir hale gelir. Bu tutum, ahlâki kapasiteyi yok etmek yerine, onu başka bir yöne, çaba etkinliği yönüne yönlendirir. Bu, kişiyi yaptığı işe bağlı kalmaya motive eder; disiplini ve iş birliğini güçlendirir (Bauman; 2020c).

Modernliği araçsal akla ve onun toplumdaki bürokrasi gibi çeşitli kurumsal uzantılarına indirgeyen Bauman'a (2001) göre modernite insanları daha zalim yapmamış, sadece zalim olmayan insanların zalim olabileceği bir sistemi mümkün kılmıştır. Modern organizasyonun kişisel olmayan ve yetkili ağı içindeki insanlar, yani rasyonel insanlar, artık bu tür eylemlere tamamen muktedirdir.

2.2.2. Modern Devlet

Modern devletin toplumsal ve siyasal yaşamı düzenlemede büyük etkisi vardır. Wagner'in (Bauman, 2019d) dediği gibi modern devlet, modern öncesi atalarının aksine, gündelik yaşama girebilen ve gündelik hayatı şekillendirebilen bir devlettir. Foucault (2000: 249) bu devletle birlikte modern devletin gündelik hayatımızda bile somutlaştığını, vatandaşların ve tebaanın hayatlarını düzenlediğini ve müdahale ettiğini ifade eder. Modern devletin bu yönü, oluşumunun boyutunu yansıtır. Modernitenin bir düzen arayışı olduğunu sıklıkla vurgulayan Bauman'ın, modern devlet, Weber ve Foucault'nun analizlerine göre geliştirilmiştir.

Weber (2006: 32-33) modern devletin "yasaları değiştirebilen bir idari ve hukuk sistemine sahip olduğunu" ve coğrafi sınırları içinde kuvvet kullanımını kontrol ettiğini belirtir. Bu durum "gündelik hayatın ufkundan şiddetin kaybolması, modern iktidarın merkezi ve tekelci eğilimlerinin göstergesidir" (Bauman, 2016a). Bu durum, "şiddet merkezlerinin sosyal sistemdeki yeni yerlerine taşınmasını sağlayan bir tahliye sürecidir" (Bauman; 2016a). Bauman bu durumu Norbert Elias'a atıfta bulunarak şöyle açıklamıştır: "Gündelik hayatın şiddetten göreceli olarak özgürleşmesinin nedeni, fiziksel şiddetin kanatlarda yoğunlaşmasından başka bir şey değildir... Şiddetin gündelik hayatın ufkundan kaybolması bir başkadır. Modern iktidarın merkezileşme ve tek el eğilimlerinin bir göstergesidir; artık şiddet bireysel ilişkilerde mevcut değildir, çünkü bireylerin ulaşamayacağı güçlerin kontrolü altındadır" (Bauman; 2016a).

Bauman'ın modern devleti incelerken ele aldığı bahçıvan devleti kavramı, Foucault'nun iktidar analizindeki çoban metaforuyla yakından ilişkilidir. Foucault'ya göre modern devlet, "bireylerin tek bir devlete dahil edilebileceği" "oldukça gelişmiş bir yapı" olarak anlam kazanmakta ve bu bireylere "yeni bir biçim" verme olanağına sahiptir (Foucault; 2020e).

Bu bağlamda Foucault, 17. yüzyılla birlikte "rasyonalitesini, gerekli ilkelerini ve özgül uygulama alanını devlette bulan bir devlet yönetimine" geçişi vurgular. Bu bağlamda yeni bir tür "siyasi bilgi"nin ortaya çıktığını ve bunun topraktan çok nüfusa önem veren ve bu doğrultuda kendisine hedefler, sorunlar ve teknikler üreten bir gücü doğurduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda çoban metaforu, bir amacı olan ve bu amaç için kalabalığı (sürü) etkileyen, kalabalığı amacına göre önemseyen ve onun iyiliğini düşünen bir tür iktidarı ifade eder (Foucault, 2000).

Bauman, yasa koyucu düşünür anlayışıyla modern toplum düşünürlerini değerlendirirken, modern devlet örgütlenmesi modelini bahçıvan devlet kavramıyla tanımlamaya çalışır. Bu anlamda bu iki analiz birbiriyle yakından ilişkilidir. Hatta modern devletin doğuşuyla birlikte fikri pratiklerin de aynı doğrultuda ortaya çıktığını ve devletin aydınlarla yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Modern kültürün şekillenmesinde devlet, kültürün sağlayıcısı ve kontrolü olmuştur (Bauman, 2020d). Bu bağlamda Bauman, aydınların uygulamaları düzenlemede ve toplumu şekillendirmede aktif bir rol oynadığını, devlet düzenlemesinin ise bu görevin yerine getirilmesinde hayati bir rol oynadığını belirtmektedir. Eğitimli seçkinleri şekillendirme ve aydınlatma görevi, devlette düzen inşa etme faaliyeti ile mümkün olmuştur.

Bauman, bu durumun aynı zamanda "tarihsel süreklilik üzerine modern ulus inşasının başlamasının ve modern iktidar tipinin - diğer güçlerin içine girmeye çalışan iktidar türünün - ortaya çıkışının da kaynağı olduğunu iddia eder. Bu nedenle, modern zamanlarda eğitimli seçkinleri karakterize eden, üyelerinin benzersiz özellikleri dizisi değil, aydınlanması ve eğitilmesi gereken nüfusun geri kalanıyla birlikte kolektif olarak oynadıkları roldür. Aydınların böyle bir görevi üstlenmesini mümkün kılan, modern devletin düzeni oluşturma hırısıdır ve bu görev, düzen kurma faaliyeti bağlamında yürütülür (Bauman, 2019d).

Bu durum, ilâhi köken yapısının yerini rasyonel bir yapıya bırakmasına ve modern devletin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Ayrıca modern devlet yapılanmasının ortaya çıkışı, sosyal ve ekonomik bir dönüşümü de temsil etmektedir. Feodal sistemin çöküşü ve mutlak monarşinin yükselişi, modern devleti örgütlemenin ilk adımlarıydı. Siyasal iktidar, örgütlenme ve yönetim ayrı sorun alanları olarak ortaya çıkmıştır. Gücün bir elde toplanmasıyla devletin işlevi ve faaliyet alanı genişledi. Bu anlamda modernite

ile birlikte, “sosyal sistemi önceden tasarlanmış sistem modeline göre oluşturacak ve yönetecek kaynaklara ve iradeye sahip yeni bir devlet tipi sahneye çıkmıştır (Bauman, 2020d).

Modern devletin çalışma ve tasarım pratiklerini anlatırken bahçıvan benzetmesini kullanmıştır. Ona göre “modernliği yaratan güç (devletin pastoral gücü), bahçıvan modeline dayanır.” Tıpkı "bahçıvan, bitkilerin büyümesi için uygun koşulları yaratarak veya zararlı etkileri ortadan kaldırarak nelere dikkat etmesi gerektiğine dikkat eder ve yabani otları acımasızca öldürür" gibi, insanların manevî ve ahlakî dengeye ulaşmasının yegâne şartıdır. Modern devletin temel güdülerinden biri olarak iyi tasarlanmış bir dikim planı oluşturmaktır. Böylece devletin bahçecilik pratiği, "aşağıdakileri sterilize etmek" ve "en iyilerin çoğalmasına izin vermek" için "devlet denetimli" bir plan olarak ortaya çıktı. Söz konusu plan çerçevesinde modern devletler, tebaalarının “akıl kanunlarına uygun teşkilatlanmış bir topluluk” oluşturma ilkesini benimsemiş ve tebaalarını “beslenecek faydalı bitkiler ve yok edilecek otlar” gibi ayrımlara tabi tutmuşlardır (Bauman; 2020d).

Bahçıvan devlet pratiğinde, yasa koyuculuk etkinliğinde olduğu gibi, ideoloji önemli bir yer tutar. Bauman, toplumun oluşumu anlayışının yerleşmesiyle birlikte bu anlayışa yönelik fikir üretiminin önem kazandığını ve böylece ideoloji kavramının ortaya çıktığını bildirmiştir. İdeoloji, fikirlerin bilimi olarak topluma yön verecek temel varsayımları içerir. Böylece entelektüel faaliyetler dünyayı değiştirmenin bir aracı haline gelmiştir. Nitekim bahçıvan devlet pratiğini bir metafor olarak kullanırken, Nazi Almanya’sının önde gelen ideologlarından biri olan R.W. Dar’ın nüfus politikasında bahçecilik ve bitkilere yaptığı vurguya atıfta bulunur (Bauman, 2016a).

Nasıl kanun yapma pratiğinde bir tedirginlik varsa bahçeci kültürü de kimliğini doğaya duyduğu güvensizlikten alır. Aslında kendini, doğayı ve aralarındaki ayrımı, kendiliğindenliğe olan yaygın güvensizliği ve daha iyi ve dolayısıyla yapay bir düzen için duyduğu özlemlerle tanımlar. Bu özlemin sonucu şiddet kullanımınıdır. Modernite, şiddet kullanımını kendi tasarımına göre yeniden düzenler. Düzeni sağlamak için kullanılan güç, düzeni sağlayanların meşruiyeti olarak görülürken, "uygar", düzenleyicilere karşı şiddet olarak görülebilir. Böylece medeni olmayan “barbarın onlara uyguladığı şiddet meşru hale gelir (Bauman, 2001).

Bu anlamda bahçıvan modelinde “yabani kültür” müdahale edilebilecek, uğraşılması gereken ve meşru olan bir şeye dönüşmektedir (Bauman, 2020d). Modern devlet, bahçıvanlık modeliyle, eşi benzeri görülmemiş büyüklüğü, etki derinliği ve hırsı ile tüm eski güçlerden ayrılan tamamen yeni bir iktidar türünü temsil ediyor. Bu yetkiyle, "belirli bir bölgenin tüm sakinleri için tek bir yasanın tanınmasına itiraz eder ve tebaasını vatandaş olarak tanımlar" ve üyelerini "karşı koyar ve ayırır", herhangi bir durumu gayri meşru ilan eder. Bu anlamda modern devlet, "bağlayıcı anlamlar üretirken", "yapay olarak tasarlanmış" bir sistemin yerini almaya çalışmaktadır. Bu sistemi sağlayan standartlar ise kanunlar ve normlardır. Nitekim modern devlet, kuruluşunun ilk yıllarında, yetkisi altındakilerin günlük yaşamını düzenlemek için büyük çaba sarf etmiş ve bu amaçla “emir ve nizamnameler” yayınlamıştır (Bauman, 2020d).

On altıncı ve on yedinci yüzyıllar, özellikle Avrupa'da hararetli yasama faaliyetlerine tanık olmuştur. Yeni hukuki kavramlara ek olarak, yeni meşru devlet çıkarları ve sorumluluğu alanları ile "yeni ceza ve ıslah tedbirleri" ortaya çıkmıştır. Bahçıvanın modernite anlayışının, kültürel faaliyetleri yasal hale getirme ve popüler kültüre alçaltma, seçkin sınıfın değerleriyle belirli normları tanımlama faaliyetlerini ürettiği iddia edilebilir. Bu sadece kültürel etkinliklerin tadımına yönelik bir düzenleme değil, aynı zamanda gerçekleştirilme biçimleri ve uygulayıcıları için de bir düzenlemedir (Bauman, 2020d). Böylece estetik ve etik alanlar hukuk ve standartların konusu olmuş, bu standartların oluşturulmasında ve aktarılmasında bilim ve eğitim önem kazanmıştır. Böylece estetik ve etik alanlar hukuk ve standartların konusu olmuş, bu standartların oluşturulmasında ve aktarılmasında bilim ve eğitim önem kazanmıştır.

Bauman'da modern devlet düzenlemesi, ahlak, özgürlük ve birey hakkında rasyonel bir hayal gücü geliştirir. Aynı şekilde, modern toplumda yasa koyucuların özgürlüğü ve ahlakı da akla dayanmaktadır. Modern toplumda birey, devletin yasama gücü tarafından özgürleştirilmiş ve bu anlamda diğer güç merkezlerinden özgürleştirilmiş olarak kurulur. Bu tür tasavvur düzeyinde, bireye toplumla “dışsal ve aktif” ilişkileri çerçevesinde davranılır ve bireysel çıkarların olduğu resmi kurallar dışında, bireyin sorumluluğunun değerlendirilmediği bir birliktelik biçimi kurulur. Öte yandan, ahlakın hukuk tarafından belirlenmesi, bireylerin birbirinden yalıtılmasına yol açar, diğerleriyle arasındaki mesafe aşılabilir hale gelir ve öteki ile olan ilişkiler yasalar kapsamında değerlendirilir. Devlet

kanunla emredebilir, ancak serbest seçimlerin sonuçlarını önceden belirleyebilir (Bauman, 2019d).

2.3. Modernlik Deneyimi ve Uygulamaları

2.3.1. Modernlik ve Müphemlik

Modernite, akıl ve bilim ışığında doğayı ve ardından toplumu (insanı) "itiraz" yoluyla tanımlama ve kategorize etme girişimidir. Bu anlamda modernite bir düzendir. Organize etme: Bir sınıflandırma biçimi, bilimsel ve rasyonel bir faaliyettir ve bu nedenle öncelikle bilişsel bir faaliyettir. Düzenlemenin temel amacı, belirlenen ve çizilen alanı, yapıyı veya konuyu istenildiği gibi koruma arzusudur. Örgütlenme arzusu sonucunda yapılan, düzenlemenin oluşturduğu sınırların dışında kalan "ötekini yok saymak ya da yok etmektir. Buradaki diğeri ise "belirsizlik, çelişki, uyumsuzluk, mantıksızlık, kafa karışıklığı, karar verememe, muğlaklık"tır (Bauman, 2020d).

Düzenleme şartta bağlıysa, başkalarına dayatılan kaotik durumdan kaynaklanan olumsuzlamaya bağlıdır. Belirsizlik - müphemlik, kompozisyonda her zaman tükenmez yenilik arzusunu koruyan alandır. Belirsizlik özellikle dil bağlamında ortaya çıkar. Her dilsel ifadeye eşlik eden bir muğlaklıktan söz etmek mümkündür, çünkü her dilsel ifade aslında bir seçimdir; bu, dil pratiğinde var olan ve bir dilin adlandırma sınıflandırma sürecinde içkin olan veya olmayan bir boşluktur. Bu nedenle Bauman, çelişkiyi "dilinin ikinci kişiliği, sürekli yoldaşı, açık doğal hali" olarak görür (Bauman, 2020d).

Her dilsel tanımlama ve adlandırma girişiminde ortaya çıkan belirsizlik durumu, anlamın önündeki en büyük engeldir. Çünkü bir fenomeni veya olayı bir bozukluk varlığında "doğru" okumak/yorumlamak mümkün değildir. Bu nedenle ilgili anlam alanında ortaya çıkan boşluk, operasyonel alanda durumu kontrol etmeyi tercih edememe sorununa yol açtığı gibi, yargılama sırasında karar verememe sorununu da doğurmaktadır. Dolayısıyla dilsel ve işlevsel çelişki, modernitenin kendi kendine sona eremeyeceği güvencesiz bir yapıdır. Bu yapının en açık şekilde dilsel karşıtıllıklarda görüldüğünü söyleyebiliriz. Bir şeyi tanımlamak için aynı bağlamdaki bir şeyi dışlayarak (doğrudan o şeyle ilgili olsun ya da olmasın) tanım yapıldığına göre, dışlayanın/seçici üzerinde bıraktığı belirsizlik, dilin düzensizliğidir. Bu bağlamda ikilik, modernite adına aşılması gereken bir sorun

olarak görülse de Bauman için bir sorun değil, aksine olumlu bir durumdur ve yorumu olarak tanır (Çeğin, 2005).

Moderniteyi kategorize etme çabası dünyayı, doğayı ve toplumu parçalayarak birbirinden ayırır ve onu ayıran ve tanımlayan her parçayı kendi sınırları içinde tutmayı amaçlar. Modernite, birbirinden farklı görünen varlıkları bir grup altında toplayıp karşıtlar olarak yerleştirerek kategorik roller tanımlar. Bu bağlamda, dünyayı ve toplumu bir yapıya sokmak isteyen dünyayı ve toplumu sınıflandırma girişimi, "içerme ve dışlama eylemlerinden oluşur. Her adlandırma eylemi dünyayı ikiye ayırır: dünyaya uyan varlıklar". Belirli varlıklar bir sınıfa dahil edilebilir, ancak diğer varlıklar hariç tutulursa - bir sınıf oluştururlar. Bu nedenle, dahil etme / hariç tutma süreci, her durumda, dünyaya karşı bir şiddet eylemidir. " (Bauman, 2020d).

Bu noktada modernitenin zihinsel ve dilsel anlamda karşı karşıya olduğu kısır döngü, bir muğlaklık krizi olarak gözler önüne serilmektedir. Başka bir deyişle, dil ve akıl bağlamında ortaya çıkmaya başlayan, doğada kaos doğuran modern düzen düşünülebilir. Bauman'a göre, kaosun ve belirsizliğin en basit işareti, belirli bir durumu doğru okuyamadığımız ve alternatif eylemler arasında seçim yapamadığımız zaman hissettiğimiz keskin sıkıntıdır (Bauman, 2020d).

Bu bağlamda modernitenin dünyayı tanımlama ve verilen tanım içinde tutma arzusu açıkça muğlak ve sorunludur. Ayrıca modernitenin yarattığı her belirsizlikle yüzleşmeye çalıştığı bir yeniden adlandırma veya sınıflandırma pratiği vardır. Dolayısıyla bir modernite ne kadar çok tanım yaparsa, o kadar belirsizliğe neden olur diyebiliriz. Örneğin, 'doğal' kavramı değerlendirilirken, modernitenin 'normal' insanı, rasyonel düşünen, hareket eden ve yasalara uyan kişi olarak tanımlandığında, bu tanımın dışında kalan pek çok kişi doğal olmayan kavramına düşmektedir. Bununla birlikte, insan dünyası için yapılacak tanımlar, bir doğa nesnesinin dünyasına olduğu kadar kesin bir kesinliğe atıfta bulunmaz. Dolayısıyla bir tanım eksik kısımlar içeriyorsa veya bu tanımları uygunsuz kılacak yeni gelişmeler ortaya çıkarsa, doğal olarak belirsizlik ortaya çıkar. Modernite, insanların, toplumların, kültürlerin, yani yaşam alanlarının karşıtlıklar olarak anlamsal bir arada var olmasını/iç içe geçmesini, belirli bir çizgide, içeriden dışarıya, sınırların ötesine, yerel-yabancı, faydalı ve zararlı, oraya buraya, uzağa ve yakına yerleştirir. Bu şekilde ayrılacaklarını veya bu ayrımların yapılması gerektiğini varsayar (Bauman, 2020d).

Bu noktada yaratılan herhangi bir karşıtlık, Bauman'ın sözleriyle: ikili yapı "belirsizlik üretir; her düzen arayışında zorunlu olarak ortaya çıkan ikili görüş olmasaydı hiçbir çelişki olmazdı." Dünyayı ve hayatı bu ikilikler bağlamında okumaya çalışmak, kendi içinde yanlış olan tek bir gerçeğin varlığına modern bağlılığı gösterir. Çünkü yaşam, tek bir nedenin birleşik okumalarının veya okumalarının ötesine geçen bir karmaşıklığa ve belirsizliğe sahiptir. İnsan yaşamı boyunca bir şekilde bir belirsizlik durumuna düşer veya sonucu tahmin edemediği ve bu nedenle ne yapacağına karar veremediği bir an ile karşı karşıya kalır. Bu nedenle düallite, düzen arzusu gibi, insan hayatında olan bir şeydir. Nerede biri varsa diğeri de olmalı ama burada kastettiğimiz sorun bu otomatik ünite değildir. Sorun, modernitenin tamamen rasyonel bir şekilde düzen, kaos ve belirsizlik üretmesidir (Bauman, 2020d).

Modernitenin gelişmesinde öne çıkan doğa ve teknik bilimlerdeki gelişmeleri düşündüğümüzde, modern sistemin toplum mühendisliği arayışının aslında kaynak olduğunu görürüz. Aslında sosyal alana müdahale etme isteği bu alanlarda elde edilen başarıların ışığında şekillenmektedir. Modern düşüncenin ilk örneklerinden biri olan (Bauman'a göre, hayal gücü ve aşırı hayal gücü israfından oluşan) ütopya, bir modernite projesine dönüşerek insanlara dünyayı kontrol edebilecekleri ve böylece kendilerini belirleyebilecekleri fikrini verir (Bauman, 2020e).

Bu dünyanın anlamlandırma ve seküler biçimlenme süreci modern çağla başlasa da çağımıza yaklaşan sürecin bölümlerinde bu modernite arzusu durma noktasına gelmiştir. Yirminci yüzyıl, modernitenin kaosu ve belirsizliğine son verme çabalarının olumsuz sonuçlarını görmüştür. Modernite, akıl ve bilim cennetinden gelen rahiplik çerçevesinde insanları homojen kılmak ister. Modernite pratikleri, çeşitliliği, farklılığı, kategorik olmayan ve belirsiz, öz-olmayan, kısacası yaşamın heterojenliğini bir tehlike olarak kabul eder ve onu ve onun 'benliğini' dönüştürmeye çalışır. Modern işletmeler özellikle sistematiktir ve bunu başarmaya çalışmaktadır. Bu nedenle modern dönem "eğitim ve öğretim, pedagoji, 'medeniyet', eğitim ve dönüşüm çağı" olarak da tanımlanmaktadır (Bauman, 2020e).

Aynı çağın düzenin zorbalığı üzerinden kaos ürettiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü insanın yaşam alanı olan sosyal ve kültürel alan için üretilen kalıpların yeni problemler üretmekten başka bir etkisinin olmadığı tecrübelerle ispatlanmıştır. Kendi başlarına

gizemli olan insan ya da yaşam seçimleri, modernitenin onları açıklığa kavuşturma girişimine rağmen, belirsizliğini koruyor. Dolayısıyla insan dünyasında kendini gösteren ve her birey için değişebilen muğlaklık veya kaos durumu, akıl ve bilim ışığında aşılacak bir durum değildir. Bu noktada Bauman'a baktığımızda, insan dünyasındaki düzen ve kaos arasındaki ilişki daha açık bir şekilde görülebilir: Kaostan ziyade düzen getirme, çevremizdeki dünyayı yöneten, öngörülebilir ve kontrol edilebilir hale getirme mücadelesi, başarısızlığa mahkûmdur çünkü bu çatışmanın kendisi, başarısının önündeki en önemli engeli teşkil eder: kaos ve düzensiz fenomenler (kuralları çiğneyen, öngörülemeyen ve kontrol edilemez), iyi tanımlanmış, amaçlı, görev odaklı eylemlerden ve tek bir sorunun çözümünden kaynaklanır. İnsan dünyasının bir parçasının, benzersiz bir insan faaliyet alanının düzenlenmesine yönelik her yeni adım, eskiyi ortadan kaldırırsa bile yeni sorunlar yaratır. Her yeni adım, yeni tür belirsizlikler yaratır ve dolayısıyla benzer sonuçlara yol açan başka adımların atılmasını gerektirir (Bauman, 2020e).

Bauman'a göre modernite, insanları, kültürleri, bilgiyi, kısacası yaşamsal olan her şeyi pratikte ikilikler aracılığıyla sınıflandırarak toplumsal alanı tanımlamaya ve kontrol etmeye çalışır. Moderniteden önce insan yaşamında çelişki ve kaos durumu var olmasına rağmen, düallite ve kaos durumu modernite ile birlikte düzen ve düzen karşıtı sorun olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında sarkaç, modernitenin yarattığı ikiliklerde daima arzu edilen ya da ayırt edici özelliklere doğru hareket ederken, tanım ve sınıflandırma açısından modernitenin kendini kurması için istenmeyen ve zararlı görülen ancak modernite için gerekli görülen diğerlerini görmekteyiz. Bauman, modernliğin düzen kurgusundaki ikili yapıyı şu şekilde gösterir:

Toplumsal düzenin vizyonunun ve pratiğinin hayati bölünmelerinde, farklı iktidar, bir kural olarak, bir muhalefet üyesinin arkasına gizlenir. İkinci üye, birinciden öteki, öteki de birinciden zıt (inandırıcılığı aşan, ezilen, sürgün) ve onu yaratandan başka bir şey değildir. Aslında sapkınlık normdan ötekidir, sapkınlık kanuna itaattir, hastalık sağlığınızdır, barbarlık da medeniyette, kadın erkeğin, yabancı yerlinin, düşman dostun, “onlar” “biz”in, delilik aklın, ecnebi vatandaşın, sıradan adam uzmanın ötekisidir. Ancak bağımlılık aynı değildir. İkinci taraf, kararlı ve zorunlu izolasyonu nedeniyle birinciye güvenir. Birincisi, ikincisinin doğruluğunu kanıtlamasına dayanır (Bauman, 2020d).

Bu ikili dosyalarla, modern uygulama, her kişiyi " taksonomi, sınıflandırma, envanter çıkarma, dizin ve istatistik" veri tasarrufu stratejisiyle ustalıkla oluşturduğu kategorik şablonlardan biriyle sınırlamaktır. Paradoksal olarak, yukarıdaki paragrafta yer alan "birinci" ve "ikinci" kavramları arasındaki çelişki, insanlar arasında yayılarak, çelişkinin modernitenin göbeğinde sürekli bir acı gibi kalmasına neden olmuştur. Ayrıca modern insan, istenmeyene kayma ihtimalinin, bu ikilikler arasına itilme ihtimalinin, (bir anlamda) sınırın diğer tarafına geçme ihtimalinin, modernitenin yarattığı ikiliğin yarattığı kaygının en rahatsız edici duygusudur (Bauman, 2020d).

Düzen getirme girişimi, modernliğin her zaman ileriye ve daha iyiye yönelik beklentisinin sonucu olduğu gibi müphemliğin varlığı da bu girişimleri tetikleyen temel bir korkudur. Belirsizliğe karşı modern refleks kesinlik sağlayarak rahatlayabilir, ancak modernliğin dünya veya insan için var olan tüm boşlukları-belirsizlikleri tahammül edilebilir hale getirme veya onlara şekil verme çalışmaları, aynı zamanda modern pratiğin uygulandığı zemini yok eden ve dolayısıyla modernliğin boşluğa düşmesine yol açan bir çelişkidir. Modernliğin müphemliğe karşı duyduğu nefret ve onu yok etme isteği, modern bilimin, siyasetin, aklın ve epistemolojinin hep birlikte kurguladıkları modern yaşamın özündeki kesinlik ve tanımlamalardan doğar. Karanlıkta kalan ve bu yüzden tanımlanmaktan-kesinlikten- uzak kalan yanları baskı altına almak ya da yok etmek modernliğin müphemlikle mücadelesinde kullandığı yöntemdir.

Ne de olsa düalite gölgelenmesiyle, modernite projesinin takip eden deneyimleri ve ufukta modernliği bekleyen günler, modern projenin modern projenin çizdiği yollarda tökezlediğinde dünyaya daha fazla acı bırakarak; böylece ilerlemek için atılan adımların onları daha takıntılı ve ürkütücü hale getirdiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda, modernite filmi, insanlık için uzun bir yürüyüş olmasına rağmen, kahramanca bir tonla trajik bir şekilde sona ermiştir.

2.3.2. Düzenleme, Kültür ve Yönetim: Avlak Bekçisi-Bahçıvan

İnsanı en çok ayıran şey kültür üretimidir. İnsanlar nesiller boyu üretilmiş bir kültürel çevrede yaşar ve kendilerini şekillendirirler. Aslında kültür, insanlığın doğaya karşı kazandığı bir zafer olarak tanımlanabilir. Buradan hareketle kültürün insanın kendi yarattığı bir "doğa" olduğunu söyleyebiliriz. Modern öncesi zamanlarda hem göçebelik

hem de tarım dönemi olmak üzere ekonominin doğaya doğrudan bağımlılığı, doğayla uyumlu veya doğaya bağımlı bir kültürel yaşam tarzına yol açmıştır. Öte yandan, modern çağın bilimsel ve teknik gelişmeleri ile insan, doğanın bir parçası olmaktan sadece uzaklaşmamış, aynı zamanda ona müdahale etme yeteneğini de kazanmıştır. Temelde modernite açısından değerlendirildiğinde, "doğa kavramı, onu doğuran insanlık kavramının zıddıdır. İnsanlık için öteki demektir." (Bauman, 2020d).

İnsanın kendisi için seçtiği "ben" ve doğaya karşı kendinde gördüğü üstünlüğün, doğayı bir "nesne"leşmiş" ve kullanılabilir bir meta haline getirdiği söylenebilir. Gerçekten de Bauman, bu bağlamda modern bilimin "güçlü ve karşı konulmaz bir tutkudan, doğayı fethetme ve onu insanın ihtiyaçlarına tabi kılma tutkusundan doğduğunu" ileri sürer.

Doğayla mücadelenin bir sonucu olan kültür, "şeyleri olduklarından ve olacaklarından farklı kılar ve bu durumda onları yapay bir biçimde muhafaza eder. Kültür, düzenin yaratılması ve sürdürülmesidir, her şeyle mücadeledir. Düzeni bozan ve bu sistem açısından kaos şeklinde ortaya çıkan kültür, "doğanın düzeni"ne (yani, insan müdahalesi olmadan olduğu gibi) yapay olarak tasarlanmış bir sistemin değiştirilmesi veya eklenmesi eylemidir. Kültür böyle yapay bir düzeni getirmekle kalmıyor, ona değer de veriyor." (Bauman, 2020d).

Modern zihin biliminin her şeyi açıklama, tanımlama ve sınıflandırma arzusu ilk olarak gerçek doğada kendini gösterse de asıl mesele sentetik doğaya yani kültüre yapılan uygulamaların daha ön planda olmasıdır.

İnsanlık önceleri doğa bilimlerinin ışığında doğayı fethetmiş, daha sonra sosyal ve sosyal bilimlerle insan dünyasını ya da kültürünü şekillendirmeye çalışmıştır. Bu oluşumda modern düşünce, düzen ve kültürleri bozan insanları, onu oluşturan sistemle bağdaşmaz ve zararlı olarak nitelendirir ve onları doğal varlık konumuna indirgeyerek müdahale eder. Böylece modernite, bu karışık durumlar karşısında her türlü pratiği rasyonalize etmekte ve kendisine bir görev yüklemektedir (Bauman, 2020d).

Bauman, modern öncesi dönemi kültürel bir bağlamda modern dönemle karşılaştırmak için "vahşi kültür" ve "bahçe kültürü" terimlerini mecazi olarak kullanır. Modernitenin ortaya çıkardığı kültür olan bahçe kültürü, modern anlayışın uygulamasını yansıtmak için geçerli bir benzetmedir. Bu kültürler arasında yabancı kültür açık alanda yani doğada yaşayan kültür olarak görülürken, bahçe kültürü (modern "sertleşme") karşıt noktada

kapalı ve sınırlı bir alan (bir tür laboratuvar alanı) olarak değerlendirilebilir (Bauman, 2011).

Her iki kültürün de kendi kahramanları vardır: Vahşi kültürü temsil eden bir "av bekçisi" olarak görünen Bauman'a göre, "bahçıvan" modern bahçe kültüründe başrol oynamaktadır. İki karakterin kültürel konumu, aralarındaki farkı açıklamaktadır. Bu bağlamda Bauman, yabancı kültür tanımını için Ernst Gellner'e atıfta bulunur. Gellner'e göre, vahşi bir kültürün temel özelliği, "bilinçli tasarım, denetim, gözlem veya özel beslenme olmaksızın nesilden nesile ürettiği" gösterilebilir. Yabancı kültürü temsil eden av bekçilerinin asıl görevi, adlarının anlamına göre denetlemek ve izlemektir. Bu anlamda av bekçilerinin kendilerine emanet edilen şeyler üzerinde hiçbir yetki ve inisiyatifi yoktur. Bu nedenle av bekçileri, "bakımları kendilerine emanet edilen topraklarda bitki ve hayvanları beslemezler; toprağın durumu, planlar ve çabalar üreticiyi 'ideal duruma' yaklaştırmayı amaçlamaz. Bitki ve hayvanların sorunsuz üremesini sağlamaya çalışırlar: av bekçileri, koruyucularının becerilerine güvenir." (Bauman, 2020d).

Yabancı kültür ile av bekçilerinin temsil ettiği doğa arasındaki ilişki egemenlik çizgisinde olmasa da modern bahçe kültürü, modernitenin tüm arzularını ve tepkilerini taşır. Bu nedenle yabancı kültürün bahçe kültürüne dönüşmesi, modernite sürecini başka bir perspektiften göstermektedir. Öncelikle Batı'da meydana gelen bu dönüşüm zamanla tüm dünyaya yayıldı. Kısacası bahçe denilince akla hemen özelliği gösteren duvarlı bir arsa geliyor. Aynı zamanda bahçıvanın çalışma alanı olan bu bahçenin, modernizmin kurumsallaşma sürecinde bir prototip olarak diğer kurumlar üzerinde de etkisi olduğunu söylemek gerekir. Nitekim modern yaşamda giderek eğitilmiş, uzmanlaşmış ve teknik bir yapıya dönüşen biçme, düzenleme, ot ayıklama gibi işlemler bahçıvan bahçesinde gözlemlenebilmektedir. Toplumsal alanda ve insanlar üzerinde uygulanan bir iktidar biçimi sonucu oluşan modern toplumsal yaşamın yapay bir sistem olduğu söylenebilir (Bauman, 2020d).

Başka bir deyişle, modernizm, yapay düzenin ve büyük sosyal projelerin çağı, aynı zamanda planlamacıların ve hayalperestlerin ve genel olarak - toplumu ustalıklarla tasarlayan, sonra onu bu tasarıma göre eken, doktorlar gibi davranan 'bahçıvanlar' çağıdır (Bauman, 2020d).

Onlar için topluluk, ekilmesi gereken bakir bir toprak parçasıdır. Bu bahçıvanlar hastaneler, okullar, fabrikalar, hapishaneler ve bunlarla bağlantılı ulus-devlet gibi modern kurumlarda uzmanlaşmıştır. Burada eğitim kurumları - okullar - modernite projesi için çocukların işlendiği veya kesildiği/şekillendirildiği (bahçedeki bir bahçıvanın işi gibi) bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiler eğitim kurumunun dışları arasında istenilen şekle ulaşamazsa, otorite diğer şekillendirici veya izole kurumları devreye sokar. Bauman, eğitimin iktidarın bir uzantısı haline geldiği modernite sürecinin temel fikrini şöyle açıklıyor: eğitim, iktidarın vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir. İktidarda olan, "ortak çıkar"ın (insanlığın, toplumun tamamının veya onların egemenliği altında kalan kısmının) ve en uygun insan davranış biçiminin ne olduğu; davranışı nasıl ortaya çıkaracaklarını ve devam etmesini nasıl sağlayacaklarını bulmaları gerekiyordu. Bu becerilerin her ikisini de elde etmek için, başkalarının sahip olmadığı belirli bilgileri edinmeleri gerekiyordu. Güç bilgi gerektirir; Bilgi güç, meşruiyet ve etkinlik verir (bağlantısının kesilmesi gerekmez) (Bauman, 2020d).

Bu alıntı, eğitim ve iktidar arasındaki ilişkiyi göstermesi ve genel olarak hükümet biçimini (ulus-devlet) içermesi açısından yararlıdır. Foucault'lu Bauman'ın kullandığı ve görünüşleri yeni olmayan bu iki iktidar sıfatı -Hıristiyanlık ve din adamlarında gördüğümüz gibi- iktidar kullanımının iki biçimidir. "Pastoral iktidar kendisi için değil, tebaasının iyiliği için uygulanıyordu. Bencil amaçları yoktu ve tek amacı tebaasının koşullarını iyileştirmektir. Tebaası ile toplu olarak değil, bireysel olarak ilgileniyordu, yani her birinin gelişimini ve dolayısıyla bireyin grup içinde bağımsız bir birim olarak yorumlanmasını hedeflemiştir (Bauman, 2020d).

Yönlendirici gücün ayırt edici özelliği ise, "kendi egemenliği altındakileri bir yaşam biçiminden diğerine dönüştürme kararlılığıydı. Kendisini daha yüksek bir biçimi bilen ve uygulayan olarak görmüştür. Zorunlu olarak kendi tahakkümüne tabi olanları kendi imajına göre şekillendirmeye, böylece iki yaşam tarzı arasındaki farkı çözmeye yönelik olmayan, acımasız ve amansız bir şekilde yapmaya çalıştığı şey, tanımadır. Temsil ettiği yaşam tarzının üstünlüğü ve gücünün kaynağı tarafından yönetilir." (Bauman, 2020d).

2.3.3. Asimilasyon ve Kimlik

İnsanların aidiyet duygusunu tatmin eden kimlik sorunu, modern öncesi dönemde çözülmemiş veya dini ve feodal tanımlama/kimlik sorunu olarak görülmemektedir. Aydınlanma, Fransız Devrimi, kentleşme ve kapitalizm gibi modernite sürecinde değer verilen gelişmelerden sonra kimlik, ırk, milliyet, sınıf gibi özelliklerle kendini gösterir. Bu düşüğe rağmen “kimlik” kavramı yirminci yüzyılın sosyal bilim literatürüne girmiştir. Bu nedenle söz konusu kimlik burada, dini kimliklerin kültürel milliyetçilikle birleştiği, Yahudilere uygulanan asimilasyon deneyimleri bağlamında ele alınmaktadır. Bauman’ın asimilasyon konusundaki fikirlerine bakmadan önce ulus, ırk, devlet gibi kavramları göz önünde bulundurarak asimilasyonun çerçevesini daha net göstermek gerekir. Irk, fiziksel antropolojinin tanımlamaya çalıştığı ve daha çok insanların fiziksel formuyla ilgili olduğu bir tanımdır. Irk, insanların ölçülebilir özelliklere göre ayırt edildiğini göstermek için kullanılan bir sınıflandırma şeklidir. Bu anlamda ırk insanları sınıflandırır.

Irk, modern düşünce ve bilimin doğanın fethi sırasında kullandığı, doğanın insanlarda bulunan son özelliği için üretilmiş sınıflandırma sistemidir. Gerçekten de, aynı şekilde Bauman, ırkın "şüphesiz doğaya ait bir şeydir - elbette ki insanların etkisinin ve kontrolünün ötesindedir. Irk fikri, ne insan olduğuna inanılan insanlar arasındaki farklılıkları temsil eder. İnsan çabalarıyla yapılmamış veya değiştirilmemiştir. Irk genellikle tamamen biyolojik bir anlam verilir: yani, bireysel karakter, yetenek ve mizaç, kafatasının veya vücudun diğer bölümlerinin şekli ve boyutu gibi dış gözlemlenebilir özelliklerle yakından ilişkilidir. Bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen sonuçlara göre dünya ırklarının haritası çizilmiştir. Bu haritaya göre ırklar iskelet tarafından dünyanın beş temel parçasına bölünmüştür: Kafkas, Moğol, Kongo, Kapoid ve Avustralya ırkları. Daha sonraki ırksal ya da ulusal oluşumların bu beş temel ırkın karışımı sonucunda melez ırklar olduğu söylenebilir (Vincent, 2006).

Ancak maddi antropolojinin tanımladığı ırksal sınıflandırma ile toplumsal ve siyasal alanda kendini ifade eden ırk ideolojileri birbirinden farklılık göstermektedir. Modern ideolojilerden biri olan milliyetçi düşüncenin sadece bir adım önünde duran ırkçılık, yirminci yüzyılda önce Mussolini yönetimindeki Faşist İtalya’da, ardından Hitler yönetimindeki Nazi Almanya’sında siyasi bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır (Vincent, 2006).

Faşist ideolojilerin yarattığı ırkçı ve trajik olaylara baktığımızda şiddetin kaynağının saf ırk arzusu olduğunu görürüz. Faşist ideolojinin ana söylemi, başkalarını -toplumsal, ekonomik ve politik sorunlarının nedeni olarak gördükleri düşmanları- toplumdan kopararak daha iyi bir "biz" yapacaklarına dair kör düşüncedir: Irkçı bir dünya görüşünün ortaya koyduğu problemler, hastalık ve kirliliğin kaynağı olan patojenik ve bulaşıcı ırk arasındaki tam ve uzlaşmaz ayrım, tam bir mekânsal izolasyon veya fiziksel yıkım yoluyla diğer insanlardan tamamen ayrılmasıdır. (Bauman, 2016a).

İrkçılıktan ayrılan ve aslında modernitenin bir ayağı sayılabilecek (her ne kadar aynı ulus kavramı olduğu söylenebilse de) milliyetçilik/millet, kültürel ve siyasi nitelikte bir kavram veya olgudur. Modern devlet yapısının en önemli özelliği olan ulus (milliyetçiliğin bir ürünü) ve modern devletin adı olan ulus-devlet, Bauman'a göre modernitenin yarattığı kutsal birliktir. Ona göre ulus, ırkla karşılaştırıldığında doğal olmayan ve yapay bir birliktir: “Bir ulus, baştan sona yanılıcı bir topluluktur. Üyeleri kendilerini zihinsel ve duygusal olarak kolektif bir toplulukla 'özdeşleştirdikleri' sürece bir varlık olarak var olur. Millet, hayali olduğu kadar zihinsel bir olgudur.” (Bauman, 2016a).

Milleti oluşturan temel özellik olan kültürel kimlik, insanları birleştiren ve aralarında iletişimi sağlayan ortak bir dilin - varlığın - ve yaşam tarzlarının kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, herhangi bir dili kullanan ve ulus olarak nitelendirilen bir grup insana bakıldığında homojen bir birliktelikten bahsetmek zordur (Bauman, 2020d).

Bu nedenle özellikle dil bağlamında ulus kavramı ve içerdiği tüm insanlar, en azından mekânsal bir yaklaşımdan uzak bir kavramdır. Bu noktada Bauman, ulus ve devlet arasında bir karşılaştırma yaparak kafa karışıklığını gidermeye çalışır. Ona göre milletin aklî ve muhayyel bir realite olduğunu söylemek mümkün iken, devletin somut bir realite taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda bir millet, ortak paydada bulunamayacağı için devlet kadar cezaya, güce, "sertliğe" sahip değildir. Ancak asimilasyon denilince bu noktada milliyet ve milliyetçilik kavramlarının daha önemli olduğu görülmektedir.

Modern bir uygulama olan asimilasyon, antik çağlardan beri vatansız kabul edilen Yahudilerin yaşadığı asimilasyon deneyimi ve Holocaust konusunda modernitenin

çelişkilerini anlamak için önemli bir olaydır. Holocaust trajedisi sadece faşist pratiğin sonucu değil, aynı zamanda modernite tarihine eklenen bir kara lekedir (Bauman, 2020d).

Bauman, Holokost ve modernite arasındaki ilişkiyi Almanya'da yaşayan Yahudilerin maruz kaldığı asimilasyon sistemi üzerinden göstermeye çalışır. O, yaşanan asimilasyonun özelliklerini şu şekilde sıralar:

1. Asimilasyon, kültürlerarası değişimden veya genel olarak kültürel yayılmadan farklı, tipik bir modern fenomendir. Karakterini ve anlamını devletin modern "millileştirmesinden", yani modern devletin, egemenliği altındaki topraklarda yaşayan nüfusun yasal, dilsel, kültürel ve ideolojik birliğini sağlama mücadelesinden almıştır.

2. Kökleri ulus fikrine dayanan ulus-devlet tarafından yürütülen homojenlik projesi ile üniter devlet yönetiminin hegemonyası altındaki kültürel biçimlerin pratik heterojenliği arasındaki uçurum, bir meydan okuma ve bir sorundu, devletler bu duruma kültürel birliği yeniden üretmeyi ve bağımsız toplumsal mekanizmaları yok etmeyi amaçlayan bir kültürel cihatla karşılık verdiler.

3. Devletin millileştirilmesi (veya daha doğrusu ulusun millileştirilmesi), kültürel uyum meselesini, vatandaşlık haklarının verilmesi için koşullar olan siyasi sadakat ve güvenilirlik meselesiyle karıştırmıştır.

4. Bu bağlamda, kültürel ayrımcılığın tanımı ve ortadan kaldırılması ile iktidar tarafından desteklenen farklı bir kültürün benimsenmesi, siyasal özgürleşmenin iki ana aracıdır. Sonuç, "yabancı nüfusun ileri ve siyasi açıdan hırslı kesimlerinin, hakim kültürel kalıpların uygulanmasında ustalaşma ve kendi yerel toplumlarının kültürel uygulamalarını reddetme çabaları olmuştur.

5. Kültür üzerindeki bu ısrar, görünürdeki siyasi ve kültürel kimliği sınırlar ve entegrasyonun kaçınılmaz olarak üstlenmesi gereken çelişkiyi ortaya çıkarır. Uzun vadede bu uyumsuzluk, asimilasyon programının nihai iflasından sorumlu olacaktır (Bauman, 2020d).

İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında meydana gelen birleşme ve sonrasında meydana gelen daha ciddi bir olay olan Holocaust, modernitenin iflasının da zirvesini gösteren baskın bir olaydır. Dünyada savaştan kaynaklanan pek çok şey gibi kimlik sorunu da yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir sürece girmiştir. Bu süreçte meydana

gelen tüm değişiklikleri (teknolojik gelişmeler, küreselleşme vb.) postmodernizm kavramı altında özetleyebiliriz. Postmodernizm, hem modern çağın katı yapılarını (ulus-devlet gibi) hem de meta-anlatılarını (Marksizm gibi) katı bir eleştiriye tabi tutmuştur. Yeni dünyanın kendisi sınırların, bilginin, sermayenin ve kimliklerin kararsız hale geldiği bir yerdir. Bauman'a göre, böyle bir dünyada Yahudilerin artık kabul edildiğini, ancak bu, Yahudilerin sadece tüm yabancılar ve yabancılar arasında kabulü anlamına gelmediğine dikkat çekmektedir. Bunun nedeni, "Yahudileri kabul ettiği" dünyanın, olumlama ya da reddetme yoluyla kimlik verme kapasitesinin çoğunu yitirmiş olması (ya da böyle yapma iddiasından büyük ölçüde vazgeçmiş olmasıdır). Başka bir deyişle, bir zamanlar moderniteden gelen asimilasyon baskılarıyla bir yurtsuzluğa itilen (böylece varoluşun olasılığını ve belirsizliğini keşfeden) Yahudiler, postmodern varoluşun tadını ilk çıkarıcılar oldular. Daha sonra evlerini bulurlar. Ama artık dünya zaten postmodern'di. Böylece ayrı statülerini kaybetmişlerdir çünkü 'ayrışmış' insanlık durumunun tek gerçekten evrensel özelliği haline gelmiştir (Bauman, 2020d).

Kısacası postmodern dünya, tüm kimliklerin suya düştüğü akışkan bir kimlik ırmağıdır. Öte yandan postmodern dünyanın çoğulcu ve esnek yapısı herkesi biraz tuhaflaştırarak dünyayı birleştiriyor. Kimliğin katı ve baskıcı yapısından uzaklaşarak (yani anlamsızlaşarak) adeta postmodern tüketici yapısına uygun bir alışveriş temasına geçiş yapılmıştır. Bauman, modernizmden daha fazla iyimserlikle bakılan bu postmodern dünya için şunları bildirir: "Bugün sadece siyah değil, tüm renkler güzel ve bu renkler, her bir güzellik diğerinden farklı olsa bile, kendi güzellikleriyle övünebilir" Bu bir gökkuşağı ittifakıdır, ancak bir "gökkuşağı birliği" olarak kabul edilebileceği iddiasını kesinlikle savunmaktadır (Bauman, 2020d).

2.4. Akışkan Modernlik

Sosyal bilimler alanında her zaman bir toplum ya da toplumu betimlemek için sosyologlara ihtiyaç duyulmuş, diğer taraftan bu ihtiyacın yansımaları her zaman tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında meydana gelen köklü değişimler, toplumda meydana gelen köklü dönüşümler, tepeden tırnağa şekil değiştiren örüntüler, tüm bu değişimlerden geçen toplumları uzun süre "sanayi toplumları" olarak anılmasına neden olmuştur. Ancak, "altın çağ"dan sonra, sanayi toplumlarını "sanayi toplumu" olarak tanımlamak için kullanılan ölçütlerde (örneğin istihdamın bileşiminde,

üretim biçiminde, aile gibi bazı kurumlarda) yeniden köklü değişiklikler olmaya başlamıştır. Dolayısıyla sosyal teorisyenler, tüm bu dönüşümleri dikkate alarak, mevcut durumda yaşayan toplumun artık bir sanayi toplumu olmadığını ve başka bir toplum tipinin söz konusu olduğunu savunmuşlardır.

Birçok teorisyen bu radikal değişiklikler üzerinde hemfikirdi, ancak yine çok çeşitli etiketler ortaya çıktı: post-endüstriyel, post-Fordyen, postmodern, üçüncü dalga, dönüşlü modernite, ağ toplumu, vb. her teorisyenin kendi kavramını kullanmak için bir gerekçesi vardır, ancak tüm teorisyenlerin işaret ettiği şey, 'post' etiketini kullansalar da kullanmasalar da radikal bir değişimdir (Castells, 2005).

Sosyolog Zygmunt Bauman, modern çağın dönüşümünü 'akışkan modernite' kavramını kullanarak ve 'ağır modernite' ile karşılaştırarak açıklamıştır. Akışkan modernite, Bauman çerçevesinin kavramlarından biridir, yani bir tür zemindir. Dolayısıyla bu çalışmada kullanılacak diğer tüm kavramların anlam kazandığı bir çerçeveden bahsediyoruz. Bu sebeple öncelikle Bauman'ın temel teşkil edecek olan bu kavramı kullanmasının anlamlarını ele almak gerekmektedir. Akışkanlık/katılık ikiliği, Bauman'ın bugünün yeniliğini önceki dönemle karşılaştırmada ve özelliklerini sunarken sıklıkla kullandığı merkezi bir kavramdır. Bu nedenle, mevcut durumu tanımlamak için "likidite" terimini kullanmaktan çekinmez (Toffler, 2008).

Bauman (2010: 1), en azından dünyanın gelişmiş kesiminde, bireylerin daha önce karşılaşmadığı benzersiz bir dizi zorluk sunan bir durum olduğunu savunmuştur. Bu durumun göstergelerinden biri de "katı" yenilik durumundan "uçucu" duruma geçiştir. Peki likidite nedir? Belki de Bauman'ın metinlerinin bu kadar çok okunmasının nedeni, konuya çok basit girişler sağlamalarıdır. Bu nedenle Bauman, akışkan moderniteyi katı dönemden ayıran özelliklerine akışkanlığın ansiklopedik anlamını vererek çok basit ve anlaşılır bir açıklama sunar. Britannica Ansiklopedisi'nin akışkanlık tanımı şu şekildedir: "Sıvılar ve gazlar, hareketsiz halde, geçtikleri hayali bir düzlemde hareket eden kuvvetlere karşı koyamazlar ve bu nedenle "üzerlerine bir kuvvet uygulandığında şekillerini sürekli değiştirirler" (Bauman, 2017).

Bu nedenle, bu tür herhangi bir kuvvete maruz kaldıklarında sıvılar ve gazlar yer değiştirir ve "akışı" meydana gelir. Katılar aynı kuvveti uyguladığında yer değiştirme olmaz ve söz konusu kuvvet ortadan kalktığında veya katı serbest bırakıldığında eski haline döner.

Sıvılarla ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta, hafiflik ile eş anlamlı hale gelmeleridir. Katılardan daha yüksek özgül ağırlığa sahip birçok sıvı olmasına rağmen, hareketli olmaları nedeniyle hafif olarak görülürler (Bauman, 2017).

Tüm bu özellikler, günümüzün emek ve sermaye hareketliliği yetenekleri için oldukça işlevsel bir temel sağlar. Bauman'ın bu iki kavram (katı/sıvı) hakkında öne sürdüğü bir diğer nokta, bu iki kavramı modernite bağlamında ayrılmaz bir ikili olarak görmesidir. Başka bir deyişle, başlangıçtan itibaren modernitenin kalbinde akışkanlık vardı: "Akışkanlık katılığın karşıtı değildi, katılık arayışının sonucuydu ve bazen akışkanlığın sorumluluğunu üstlenmek istemese de, ikisi de katılık arayışının sonucuydu (Bauman, 2017).

Yaklaşık yüz yetmiş yıl önce Komünist Manifesto'nun yazarlarının isimleriyle tanımlanan "tüm katı buharlaştı" ifadesi, Bauman'ın bu kararlılığını pekiştiriyor. 19. yüzyılın ortalarında Sanayi Devrimi'nin toplumsal sonuçlarının en çok izlendiği bir döneme tanıklık eden yazarlar, yaşadıkları dönemi modern öncesi toplumla karşılaştırmışlar ve dönüşümü ya da değişimi çözülme olarak ifade etmişlerdir (Marx ve Engels, 2005: 50).

Üretimin sürekli değişmesi, tüm toplumsal katmanların sürekli titreşimi, güvensizlik ve sonsuz hareket, burjuva çağını diğer çağlardan ayıran özelliklerdir. Var olan tüm ilişkiler, yarattıkları eski değer yargıları ve bakış açılarıyla birlikte yok olur ve çözülür. Yeni kurulan ilişkiler büyütülmeden modası geçmiş olur, kalıcı olan ve ayakta kalan her şey buharlaşır, kutsal olan her şey kutsallıktan düşer ve insanlar nihayet yaşam durumlarına ve karşılıklı ilişkilerine ayık gözlerle bakmalıdır.

Bu pasaj, modernitenin "esnek" karakterinin en tanıdık ve açık keşiflerinden biridir. Modernite, daha önce de belirtildiği gibi, salt akışkan olmayı arzulamaz, aynı zamanda bu coşku içinde sürekli bir tutarlılık eğilimi vardır. Bu uyum, yeni kalıpların yaratılması ve yeni dünyaların yaratılması arzusu "güncelleme" olarak ifade edilir. Bu, aydınlanmanın özündeki bir hedeftir. Bu nedenle, başlangıçta aydınlanma ile ilişkilendirilen iyimserliğin temeli, bizi alıp daha iyi yerlere götüreceğine dair kesin inançtı. Güncelleme, sahip olmadığımızdan daha iyi bir konuma ulaşma çabasının bir ifadesiydi. Bu konu Bauman'ın çalışmasının birçok yerinde karşımıza çıkmakta ve en anlaşılır karşılığını "bahçe kültürü" kavramında bulmaktadır (Beck, 2000).

Bauman bunu oldukça basit bir şekilde ifade eder: “Modern kültür, bahçelerin kültürüdür.” Hayali bir bahçe yaratmak, sadece arzu edilen yabancı otların yetiştirildiği ve istenmeyen yabancı otların toplandığı bir bahçenin coşkusudur, bir yandan henüz oluşturulmamış bu bahçe alanına dokunma veya değiştirme arzusunu gösterir. Bu, bir tür "yaratıcı yıkım" içeren bir taleptir. Bu nedenle istenilen bahçenin oluşturulması bazı temizlik işlemleri gerektirir. Bauman, bu niyetin "Holocaust"ta vücut bulduğunu ileri sürer (Bauman, 2007).

Değerli her bahçıvan, daha küçük ölçekte de olsa, mükemmel dünyayı tasarlayanların düşüncelerini, duygularını, güdülerini ve hayallerini bilir. Bazı bahçıvanlar, planlarını bozan yabancı otlardan nefret eder. Diğerleri onlara karşı duyarsızdır. Onlar sadece çözülmesi gereken bir problem, yapılması gereken fazladan bir iştir. Ama yabancı otlar için de durum farklı değil, her iki tür bahçıvan da onları yok eder. Yabancı otlar, ne olduklarından ötürü pek değil de güzel, düzenli bir bahçenin oluşturulması gerektiğinden ötürü ölmelidirler (Beck, 2000).

Öte yandan moderniteyi “ağır” ve “hafif” dönemler olarak da ayırmak mümkündür. Buna göre, geçmişin yeniliği “ağır”, “katı”, “yoğun” ve “sistemik” iken, günümüz modernliği “hafif”, “sıvı” ‘yayınık’ (ya da ‘kılcal’) ve ağ gibi yayılmış olarak tanımlanabilmektedir” (Bauman, 2017). Ancak Bauman'a göre (2017), günümüz toplumu bir asır öncesinden daha az modern değildir. Günümüz toplumunu geçen yüzyılın kadar modern yapan şey, sürekli veya zorunlu modernleşme süreci veya yaratıcı yıkım için karşı konulmaz arzudur.

Bu noktada Bauman (2017), mevcut durumu önceki ağır moderniteden yeni ve farklı kılan önemli bir özelliği vurgulamaktadır. Yani, bugün erken modernite - ya da belki ütopya - yanılması hızla azalmakta ve çöküşün eşiğindedir. Yani geleceğin adil olduğu, belirsizlik olmadığı ve ideal bir düzenin gerçekleşeceği inancı tamamen sarsılmıştır.

2.5. Küreselleşmenin Akışkanlığı

Bauman'a göre, dünyamızı uzun süredir temkinli bir dengede tutmayı başaran iki kutuplu sistem, özellikle ulus-devletler, katı modernitenin siyasi örgütlenmesi ve sınıf eşitsizliğini azaltmaya çalışan sosyal devlettir. Sermayeyi kendi kontrolleri altında tutarak, topraklarından uzaklaştırarak ve giderek tek gücü tekellerine alarak, güçlenmeye başlayan dünya güçlerinin getirdiği küreselleşme sürecinin kurbanı olmaya başlarlar.

Bauman (2014) “küreselleşme, hepimizin ya da en azından aramızdaki en becerikli ve maceracıların yapmak istedikleri ya da yapmayı umdukları şeyle değil, hepimizin başına gelenlerle ilgilidir” demiştir. Dünyaya doğru yolda olduğumuzu anlatmaya çalışmaktadır. Çünkü küreselleşmeyi, dünyayı yapısı ve işleyişi açısından kutuplaştıran, toplumları eşitsizliğe, yoksulluğa ve tüketime mahkum eden, emeğin sömürülmesine ve sermayenin liberalleşmesine yol açan, içinden çıkamayacağımız ve sonuçlarından kaçamayacağımız bir süreç olarak görmek mümkündür. Küreselleşme ile birlikte zamanın ve mekanın boyut ve niteliğinin değişmesi, özellikle bilgi teknolojilerinin, internetin ve uydu vericilerinin günlük hayatımızın her alanına yayılması, öncelikle mekanın işlenmiş, merkezileşmiş, düzenlenmiş hale gelmesine neden olmuştur. Bu mod, yani iletişim ve aktarım araçları, özellikle teknoloji aracılığıyla zamansal ve mekânsal mesafelerin sıfırlanması, insanlık durumunun homojenliğinden ziyade kutuplaşmanın yönünü ortaya koymaktadır (Bauman, 2014).

Çünkü bu yeni medya çağında bazı insanlar -genelde küreselleşmenin nimetlerinden yararlanamayan şehrin yoksul kesimleri- giderek daha fazla kara, mekan ve sınırlara hapsolmakta ve hareket özgürlükleri kısıtlanmakta, bazı insanlar ise kısıtlanmaktadır. - Hem küreselciler, hem orta sınıflar, hem de üst sınıflar, onun nimetlerinden yararlanan burjuvaziden zengindir - sınırsız hareketli bir yaşama götürebilir ve yaşam standartlarını yükseltebilir. Küreselleşmenin siyaset üzerindeki en önemli etkisi, katı ulus-devlet modelini akışkanlaştırması ve güç ile sermaye arasındaki geleneksel ilişkiyi ortadan kaldırmasıdır. Modern ulus-devletler, sahneye çıktıkları ilk günden itibaren egemenlik ilkesine göre toplumları tek güç olarak yönetmişlerdir. “...tam olarak, belirli bir arazi parçası üzerinde çalışma sırasında bağlayıcı kurallar ve standartlar oluşturmak ve uygulamak için meşru haklar talep eden ve yeterli kaynaklara sahip olan birimi kastetmiştir” (Bauman, 2014).

Dolayısıyla devlet, sadece siyasetin değil, ekonomik ve sosyal hayatın da tek kaynağı ve denetleyicisiydi. Ekonomik kaynakların dağıtımı, paylaşımı, üretimi ve tüketimi üzerinde tekel sahibi olan devlet, emek ve sermaye arasındaki ilişkileri de uzun yıllar düzenlemiştir ve toplumsal durumun anlaşılmasını içeren bu geleneksel ilişki yöntemi, toplumsal durumun anlaşılmasını içeren geleneksel bir ilişki biçimidir. Seksenli yılların başlarından itibaren başta Amerika ve Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinde etkisi olmuştur. Dolayısıyla siyasal mekanizmanın başında yer alan iktidarın hegemonyası azalmakla

kalmamış, toplumsal yaşam üzerindeki karakterini ve etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Küreselleşme, her şeyden önce devletin ekonomik yapı üzerindeki tekelini kırmaya, sermayenin serbest dolaşımını artırmaya, emeğin kesintisiz yerelleşmesine ve kaynakların tüketilmesine yardımcı olan bir süreçti. Likidite ve belirsizliğin hakim olduğu bu yeni süreçte, dünyanın yeni efendileri devletler değil şirketler ve siyaset değil sermayeydi (Cable, 1996: 20-22).

Yirminci yüzyılın sonlarının filizlenen metropolü, kendisini uzaya bağlayan tüm bağlardan ve bağlamlardan kopmak, ulus-devlet sınırlarından kurtulmak, ulus-devlet gümrük engellerini aşmak ve varlığını sürdürmek istiyordu. Güvenli, emniyetli ve konforlu, yakınlık ve mesafenin artık bir anlam ifade etmediği yerlerde, mekânsal mesafelerin teknoloji tarafından yok edildiği esnek bir dünyanın yaratılmasına öncülük etti. Bu yeni dünyada egemenlik ve güç, ulus-devlete değil, sermaye sahiplerine aittir. Dolayısıyla dünya sistemini oluşturan ulus-devletler değil, sermayeyi kontrol eden kapitalist sistemdir. Aynı zamanda siyaset ve ekonominin bu ayrılığı, sermayenin esnekleşerek dilediği gibi hareket etmesinin önünü açarken, ulus-devletin meşruiyetini ve sınırlarını da tartışmaya açtı. Ulusal hükümetlerin kontrolü dışındaki sermaye ve finansal akışların sabit bir maskesinin olmaması, çoğu ekonomik politika aracının başarısız olmasına veya en azından etkilerinin kaybolmasına yol açmıştır (Cable, 1996: 20-22).

Mekân ve siyasetin etkisinden kurtulmayı başaran ve daha az bağımlı hale gelmeye başlayan finansal sermayenin temel amacı şu an için ortadan kalkmamış olsa da, en azından güçlü, bağımsız ve kendini geliştiremeyen ulus-devlettir. Kontrol, katı kurallara tabidir ve sermayeye engel olduğuna inanılır, idari yapısını ortadan kaldırmak için bunu yapamasa bile, taleplerini yerel yönetimlere kabul ettirerek en azından küresel çıkarlarını korumuştur. Bauman'a göre, belirsizlikten politik ekonomiden yararlanan yeni dünya düzeni (anarşi), öncelikle devleti ve devlet çatısı altında yaşamak zorunda kalan dezavantajlı kesimleri etkilemiştir. Çünkü ulus-devleti engel olarak gören ve ondan kurtulmak için bin bir numara yapmaya çalışan dünya sermayesi, bir yandan yurtsuz kalmış, mekan ve mekan kısıtlamalarından kurtulmuş, kapsamını ve özgürlüğünü genişletmiştir. Öte yandan teknolojinin gelişmesiyle emeği bir engel ya da üretim dışı olarak görmüş, ondan kurtulmaya ya da daha fazla sömürerek etkisiz hale getirmeye çalışmıştır (Gorz, 2011: 15).

Aynı şekilde akışkan modern dünyada hiçbir otoriteye hesap vermeden ve sosyal sorumluluk olmadan var olmanın yollarını ararken bir yandan da devletin ekonomik kaynaklar üzerindeki tekeli kırılmaya veya en azından etkisiz hale getirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla sermayeyi kontrol etme veya en azından kısıtlama yetkisi yoktu. Emek gücü uzun zaman önce onun lehine döndü ve devrimci kimliğine dair en ufak bir iz kalmadı. Bauman (2020e) ise “ağır modernite” olarak adlandırdığı Fordist üretim modelini anlatırken, sermaye ile emeğin bir zamanlar nasıl iç içe geçtiğini ve karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduğunu ve sermayenin siyaseti nasıl değiştirdiğini şöyle açıklıyordu:

Aslında bu, emek ve sermaye arasındaki karşılıklı tabiiyetin pekiştirdiği bir angajman dönemi (üretimin ön dönemi). İşçiler geçimleri için istihdama bağımlıydı; sermaye aynı zamanda kendini yeniden üretmek ve geliştirmek için onları kullanmaya bağımlıydı. Toplantılarının sabit bir başlığı vardı; Hiçbiri kolayca başka bir yere taşınmaz. Koca fabrika duvarları iki tarafı ortak bir hapishanede çevreliyordu. Biri, zenginlik ve yoksullukta, sağlıkta ve hastalıkta, ölüm onları ayırana kadar yalnız sermaye ve emeğin tek başına olduğu söylenebilir. Sermaye, eşi benzeri görülmemiş bir şekilde yerel yasalardan, hafif yükten ve istikrarsız hale geldi (Fordy sonrası üretim); Şimdi elde ettiği mekânsal hareketlilik düzeyi, devlet düzeyinde faaliyet gösteren siyasi yapılara taleplerini boyun eğdirmeleri için şantaj yapmak için oldukça yeterlidir. Yerel güçler tarafından “yavaşlatılır”, kazanılması imkânsızdır ve sanki var olmayan bir savaşta savaşıyormuş gibi hissettiği yerel kurumlardır (Bauman, 2020e).

Modernitenin "akışkan", "dağınık", " saçılmış ", "akışkan" ve örgütsüz hale gelen mevcut versiyonu, sermaye ile emek arasında sadece bir ilişkinin kurulmasına değil, aynı zamanda birbirinden ayrılmasına da olanak sağlayacak bir zemin yaratmıştır (Bauman, 2020e). Bu noktada sermaye ile emek arasındaki zorunlu evliliklerin artık boşanmaya doğru gittiği söylenebilir. Yaşananlara baktığımızda, ekonominin başat aktörü olan sermayenin yarattığı bilişsel kapitalizm, toplumlar arasındaki sınıf eşitsizliği ve gelir eşitsizliği bir yana, durumu daha kronik ve derinleştiren bir sistem (bozulma) yaratmıştır.

Bauman’a (2014) göre günümüz toplumlarının “esnek yeni siyaset” tarzı, dünyayı ulusal, bölgesel çatışmalara sürükleyecek ve siyasi istikrarsızlığa yol açacak anarşik bir sistemi beraberinde getirmiştir. Komünist bloğun çöküşünden önce dünyamız, güç politikaları ile Soğuk Savaş’ın gölgesi arasındaki denge konusunda temkinli bir iyimserlikle

yönetiliyordu. Bu denge, devletlerin sınırlarını güvence altına almalarına engeldi ve özellikle zayıf devletleri ezmeyen güçlü devletler için herkes istediği yere saldırabilirdi ve devletler bir saldırıdan kaynaklanabilecek küresel yıkımın sonuçlarından kaçınmaya çalışmışlardır.

Bauman'a (2014) göre bu güç siyaseti; dünyayı bölerek zihinlerde birlik imajını uyandırmıştır. Ortak dünyamız, dünyadaki her kuytu köşenin anlamını "şeylerin dünya düzenine" -yani, iki güç kampı ile dikkatle korunan ama her zaman nazik bir denge arasındaki mücadelede- atanarak bütünleştirilir. Dünyadaki her şeyin bir anlamı vardır. Bir bölünmeden, ama tek bir merkezden doğmuş - şiddetli bir rekabet içinde birbirine yapışmış, birbirine kenetlenmiş ve yapışmış iki devasa güç kütesidir. Yolun büyük bölünmesiyle birlikte dünya artık birleşik değildi; Dünya şimdi, öngörülemeyen yerlerde ortaya çıkan, kimsenin nasıl duracağını bilmediği bir ivme kazanan, dağınık ve orantısız güçlerin bir arenası gibi görünmektedir. Görünüşe göre artık kontrol kimsede değildir.

İki kutuplu dünyanın çöküşü sonucu oluşan yeni dünya düzeninin toplumlara barış ve özgürlük getirmesinin yanı sıra uluslararası arenada daha fazla çatışmaya yol açtığını belirten Bauman, dünyamızın daha çok bir süreçten geçtiğini ifade etmiştir. Sorunların üstesinden gelebilmek ve geleceğe umutla bakabilmek için öncelikle dünyanın mevcut ekonomi politikasının kendini sorgulaması, tüketim kapitalizminin kendi başının çaresine bakması, siyasetin küresel sorunlara çözümler üretmesi, yoksulluğu ortadan kaldıracak küresel dinamiklerin olması gerekmektedir ve barışın sağlanması, dünyayı cehenneme çeviren terörizm, özellikle silah satışı, hoşgörüsüzlüğün önlenmesi gibi konularda uluslararası güçlerin işbirliği yapması gerektiğini savunmuştur (Gorz, 2011:15).

Bauman (2015), yeni esnek siyaset tarzının sadece dünyadaki bozulan güç dengelerinden ve bu güç dengesinin yarattığı muğlaklıktan beslenmediğine, bununla birlikte ya da onun üzerine çıktığına inanan Bauman (2015), kültürün parasallaştırılması (2015: 19), Kültür, tıpkı siyasetin "akışkan" hale gelmesi gibi, tüketici kapitalizmi aracılığıyla da tanımlanır. Onun ifadesiyle günümüz kültürü, mevcut ihtiyaçları karşılamak değil, yenilerini yaratmaktır. Aynı zamanda kültürün işlevi, yerleşik ihtiyaçları sürdürmek veya kalıcı olarak tatmin edilmemiş ihtiyaçlar yaratmaktır. Kültürün temel amacı, artık müşteriye dönüşen eski hedef kitlede rehabeti önlemek ve özellikle onların yeni geleceklerine yer

bırakmayacak tam, eksiksiz ve kararlı memnuniyetlerine karşı önlem almaktır. Henüz ihtiyaçlarını ve arzularını tatmin etmemiştir.

2.6. Özgürlük

Bauman'a göre modernitenin kendini düşündüğü önemli bir sorun, özgür bireyi yaratan ve yaratan ve kendisinden önceki ilkel ya da geleneksel topluma kıyasla özgürlüğün son noktasına ulaştığını iddia eden toplumun kurucusudur. Modernite ile birlikte ortaya çıkan özgürlüğün son noktaya geldiği söylemi ve modernite ile birlikte sosyal bilimlerin oluşumu bu düşünce çerçevesinde sosyal bilimler “özgürlük-olmayan bilimler” haline gelmiştir. Çünkü sosyal bilimler, hâkim pozitivistin etkisi altında, özgürlük kavramını insanın özüne ve “doğasına” ait bir değer olarak kabul etmiştir (Bauman, 2016a).

Bauman, bu egemen söyleme karşı özgürlüğün "doğal" bir kavram olmadığını, tarihsel ve toplumsal koşullar ve gerekçelerle ele alınması gereken bir kavram olduğunu savunmaktadır. Bauman, modern toplumdaki özgürlük kavramını diğer toplumlardan ayıran durumun, daha “otantik” bir özgürlük olmasından değil, aksine benimsenen yeni biçimlerin, toplumsal kurumların ve yeni toplumsal terimlerin böyle bir düşünceye yol açması olduğunu öne sürer. Bu bağlamda Bauman, özgürlüğün modern yaşam alanlarında, sosyal ve kültürel alanlarda yaşamının temeli olduğunu ve aslında her şeyin piyasa ve piyasa koşulları tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Bauman, özgürlüğün aslında modernitenin yarattığı belirsizliklerden biri olduğunu ve özgürlük kavramının erişim açısından eşitsizlik tarafından şekillendirildiğini belirtir. Aynı şekilde, yeni dünya düzeninde de farklı sınıfların eşitsizliği devam etmektedir. Bauman, kuzey-güney veya tatil amaçlı seyahat edenler (turistler) kategorilerini örnek olarak verir. Bauman, Foucault'nun J. Bentham temelinde yarattığı "panoptikons" ve "evrensel kurumlar"a dayalı gözleyen ve gözlemci arasındaki eşitsizliğin modern kapitalist toplumda nasıl kurumsallaştığı sorusuna ilişkin analizinde de merkezi bir yer verir. Bu konunun “özgür olmak, başkalarını özgürlükten yoksun bırakma gücüne sahip olmaktır” diyerek ifade edildiğini belirtmektedir (Bauman, 2016a).

Panoptikon mekanizmasında denetimli serbestlik hakimleri, sistem uzmanları ve izlenen mahkumlar yani eşitsizliğin diğer tarafında yer alanlar bulunmaktadır. Herkes bu eksikliğin farkında ve insanlar kendilerini buna göre hazırlıyor. Modern kapitalizmin

ürettiği özgürlük anlayışı, "kısıtlama" ile sağlanır (Bauman, 2016a): Değişimin gerçekleştiği durum buydu. Ancak seçim ve amaç hesaplaması, yani motive olmuş, amaçlı ve zihin güdümlü davranış, modern toplumun özgürlük tanımının temel özellikleridir. Kapitalizm, tanımı gereği, kesin olmasa da özgürlüğün toplumsal yaşamına geniş bir alan açar; insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik malların üretimi ve dağıtımını. Kapitalist bir ekonomi biçimindeki özgürlük - en azından ekonomik özgürlük gelişebilir. Ayrıca, özgürlük bir zorunluluk haline gelir. Çünkü onsuz ekonomik verimlilik amacına ulaşamaz. Modern kapitalist tüketim toplumunda özgürlüktür. Tüketimcilik kapsamında değerlendirilir ve dolayısıyla tüketici olup olmamasına göre sınırlar belirlenir. Böylece rekabet sembolik bir rekabete dönüşür ve böyle bir durumda özgürlük bir zorunluluk haline gelir. Tüketim toplumunda sesini duyuramayan insanlar vardır. Bu kişiler yoksulluk tanımı altında değerlendirilmektedir. Ne istikrarlı işleri ne de gelirleri vardır. Geçici, düzensiz ve yasal olarak adlandırılmış işlerde çalışmak zorundadırlar. Buna göre "kusurlu tüketici"dirler ve bu gruptaki kişiler "doğal" özgürlüklerini gereği gibi kullanmamalı, kendilerine neyin faydalı olduğunu ve özgürlüğünü nasıl kullanması gerektiğini bilenlerin talimatlarına uymalıdır. İtaatsizlik ve uymama durumunda izleme, düzeltme ve cezalandırma, özgürlüğün gerekliliğinin tezahürleridir (Bauman, 2016a).

3. ZYGMUNT BAUMAN

3.1. Bauman Üzerine

Bauman'ın hayatıyla ilgili en önemli kaynak, eşi Janina Bauman tarafından yazılan “A Dream of Belonging: my years in postward Poland (1988)” adlı otobiyografisidir. Eşi Janina'ya göre Bauman, Polonya'nın batısındaki Pozna'da fakir bir Yahudi ailede dünyaya gelmiştir. 1939'da İkinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, aile Sovyetler Birliği'ne göç etmiştir. Dört yıl sonra, on sekiz yaşında Bauman, Rusya'daki Polonya ordusuna katıldı. Bu yıllarda Bauman bir komünistti ve Polonya İşçi Partisi'nin bir üyesiydi. Bauman komünist olma nedenleri konusunda sessiz kalsa da bir röportajında bu ideolojiyi Nazi baskısı, ırkçılık ve komünist vaatlerin etkisiyle ele aldığını söyledi. 1950'de Bauman, Polonya Ordusunun en genç subaylarından biri oldu. Bu süre zarfında felsefe ve sosyal bilimler eğitimine de başladı. Ancak Polonya ordusundaki anti-Semitizm dalgası, Bauman'ın ordudan çekilmesine yol açtı. Bundan sonra Bauman, Varşova Üniversitesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Bauman, bu yıllarda Lehçe birkaç kitap yayınladı (Smith, 1999).

Z. Bauman özellikle modernleşme sürecinin en sert eleştirmenlerinden biridir. Hatta bu konuda o kadar ileri gider ki, insanlığın son üç yüz yılda yaşadığı tüm trajedilerin modernitenin özünden kaynaklandığını söylenebilir. Ancak Bauman, modernitenin hakkını vererek insanlığa getirdiği kazanımları inkar etmez. İncelediği konuları eleştirmekle kalmaz, çözüm önerileri de sunar. Bauman'ın okumasının en şaşırtıcı özelliklerinden biri, konulara soğuk ve otoriter bir yaklaşımla yaklaşmamasıdır. Bunun yerine, sorunları hayattaki bireysel olaylarla ilişkilendirerek çoğu insan noktasıyla bağlantı kurarak inceler. Bauman, moderniteden postmodernizme, devletten bireye, aşktan cinselliğe, yok oluştan sonsuzluğa pek çok temayı değerlendirir. Farklı isimlerle tanımlanan bu temaların ortak noktası, içinde yaşadığımız zamanın tarihsel köklerinde nasıl şekillendiği ve bizi nasıl kapsadığıdır.

Modern zamanlarda birey büyük bir kaos içinde, kesinlik içinde belirsizlik, düzenlilik iddiasında yaşar ve bunun kökü modernite yoludur. Bu, modernitenin kendi kendine düştüğü bir girdap olsa da modernite, kendine has özellikleri nedeniyle onu aşma kabiliyetini de içinde barındırmaktadır. Burada önemli olan çatalı iyi tanımlamak ve

hiçbir zaman metinleri tamamen bitirdiğini iddia etmemektir. Bauman'a göre bu, modernitenin en büyük hatasıydı. Bauman, modernite ile uğraşırken modernitenin her şeyi sona erdirme hayalinin aslında bir rüya olduğunu ortaya koymaya başlar. Bunu yaparken ideolojik kaygılardan çok ahlaki kaygılara öncelik verir. Yapılması gerektiğini söylediği şey, yeniliği iskeleye koyup asmamaktır. Yapılması gereken, modernite örneğinde kaybolan vicdanın farkına varmaktır. Bu yapılırsa küreselleşen dünyada bilgi açısından birbirine yakınlaşan, ancak ruhen birbirinden uzaklaşan insan topluluklarının bir arada yaşamalarının temelleri atılmış olacaktır.

Bauman 1920'de Polonyalı bir Yahudi ailede doğmuştur. Hayatı boyunca tüm faşist, sosyalist ve kapitalist rejimleri yaşamıştır. Tüm bu sistemleri yaşarken eleştirel akıldan geçirerek kimsenin boyunduruğuna girmemiş, entelektüel kimliğinin hakkını vermiştir. Belki de bu yüzden kendini hiçbir yere ya da hiçbir şeye ait hissetmiyordu. Bir karasal olarak, sınırları aşan bir ahlaki duruş ve entelektüel sorumluluk duygusuna sahiptir. 1968'de Polonya'dan sınır dışı edildikten sonra, Leeds Üniversitesi'nde sosyoloji bölümünün başına geçmek üzere önce İsrail'e, ardından İngiltere'ye gitti. Daha sonra çalışmalarına burada devam etti. Bauman, kavramları yapıbozuma uğratmayı ve onları insani ve toplumsal boyutlarıyla tartışmayı seven bir üsluba sahiptir.

Modernitenin beşiğinde yaşarken modern bireyin yaşadığı düş kırıklıklarını ve çöküşünü açıklamaya çalışmıştır. Sadece kararlar almakla kalmamış, bir bireyin kazanımlarını kaybetmeden bu düşüşten nasıl kurtulabileceğini de ortaya koymaya çalışmıştır. Bu noktada ideoloji, devlet, toplum, kimlik, modernite, postmodernizm, etik ve anlam gibi bireyi çevreleyen konuları birey ve toplum bağlamında tartışmış ve başarısızlığın hem tarihsel hem de tarihsel boyutuyla boyutlarını incelemiştir. Bauman'ın okumalarında dikkat çeken ilk şey, modernitenin tatminsizliği ve boşluğudur.

Bauman'ın duygusal boyutu, sosyoloji üzerine yazdıkları açısından da bazı güçlükleri beraberinde getirmektedir. Genel olarak fikirlerini parça parça metinler halinde aktarmayı seven Bauman, belki de Modernizmin en çok eleştirdiği örgütlenme ihtiyacına karşı çıkması nedeniyle yapılandırılmamış anlatımı seven bir düşünürdür. Ancak dikkatli bir okuyucu, örnekler ve değindiği konuların birbirinden uzak görünse de orijinalinde aynı eleştirilere odaklandığını kolaylıkla tespit edecektir. Bauman, otoriter determinizmden

nefret eden bir sosyologdur. Bilim adına yapılmasına da karşı olduğu için değerlendirmelerinde katı sınırlar çizmemeye çalışır.

Bauman eleştirileri dikkate alındığında, moderniteye karşı postmodern bir tavır sergilediği söylenebilir. Ancak Bauman, postmodernizmin bir çözüm olmadığını, tam tersine modernitenin henüz bitmemiş bir proje olarak varlığını sürdürdüğünü, postmodern eleştirilerin ancak modernitenin eksikliklerini tamamlamak için kullanılabileceğini değerlendirmektedir. Modernite eleştirileri bağlamında, insanlığın serüveninde bilinçli hale gelen bir uygarlık noktası olarak, verme yoluyla bireye özerklik, özgürlük ve eleştirel akıl ile birlikte ahlaki bir sorumluluk vermesi gerektiğini öne sürmeye çalışır.

Bauman'ın bugüne kadar yayınlanmış 57 kitabı ve yüzlerce makalesi bulunmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı Türkçeye tercüme edilmiştir.

Bunlar:

- Akışkan Modern Dünyada Kültür (2011),
- Postmodern Etik. (2011),
- Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri (2012),
- Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm Küresel Çağda Eşitsizlik (2013),
- Sosyolojik Düşünmek (2013),
- Akışkan Gözetim (2013),
- Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları (2013),
- Modernlik ve Müphemlik (2014),
- Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına Mıdır? (2014),
- Yasa Koyucular ile Yorumcular (2014),
- Siyaset Arayışı (2014),
- Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri (2014),
- Küreselleşme Toplumsal Sonuçları (2014),
- Sosyoloji Ne İşe Yarar? (2014),
- Özgürlük (2015),
- Bireyselleşmiş Toplum (2015),
- Modernite ve Holokaust (2016),
- Cemaatler (2016),

- Akışkan Aşk (2017),
- Yaşama Sanatı (2017),
- Kimlik (2017),
- Tanrı'ya ve İnsana Dair (2018).

3.2. Modernlik Üzerine

Modernite konusunu ele alırken modernite kavramını açıklamak gerekir. Çünkü hem akademik metinlerde hem de gündelik dilde karıştırılan ya da birbirinin yerine kullanılan bu iki kavram, aynı felsefi kökenden gelseler de aynı anlamı taşımazlar. Modernizm, Rönesans ile başlayan ve genel anlayışını Aydınlanma ile şekillendiren rasyonalist ve realist ilkeleriyle edebiyata ve sanata yön veren bir akımdır. 12. yüzyılda ise birkaç yüz yıl sonra çok geniş anlamlar taşıyacak ve anlaşılır hale gelecektir. Onun gerçek anlamsal karşılığı ancak yirminci yüzyılın tartışmalarında bulunacaktır. Etimolojik kökenleri ve sözlük anlamlarından bağımsız olarak modernite kavramı en basit anlamıyla mevcut, yeni ve sonrakini ifade eder (Akay, 2013).

Kavramsal olarak sosyal bilimlerde kullanıldığında, on altıncı yüzyıl Rönesans ve reform hareketleriyle başlayan ve Aydınlanma felsefesiyle devam eden Avrupa'nın yaklaşık dört yüzyılda geçirdiği değişim ve dönüşümlere indirgenebilecek temel bir olgudur. Postmodernizmin açıkça görüldüğü dönem olarak kabul edilen ve Fransız Devrimi ile başlayan, 1960'lara veya 1970'lere kadar etkin olan rasyonel ve pozitivist süreci kapsar. Aydınlanma anlayışı doğrultusunda ilerlemek. Buradaki tarihsel bölümlenme, modernist düşüncenin rakipsiz ve en etkili olduğu zaman dilimini içermektedir. Aynı kökten türeyen ve kullanımı ile anlamı sıklıkla karıştırılan modernite kelimesi, bu değişim ve dönüşümler nedeniyle zihinsel atmosferde oluşan bir kültür hareketi veya sanatsal hareket olarak tanımlanmakta ve on dokuzuncu yüzyıldan itibaren kullanımı kabul görmektedir. Bir anlamda geleneğin inkarıyla kendini gösteren antikliği ve modernliği gelenekçilikten ayıran önemli özellikler vardır (Cevizci, 1999).

Bunlardan en önemlileri Rönesans, reform hareketleri ve modernitenin doğduğu ortama ruh veren Aydınlanma fikridir. On beşinci asırda varoluşa ve hayata dair yorumlar sorgulanır hale gelmiştir. Değişimin başlıca sebebi, Arkaik dönemin felsefi birikiminin sanat ile bilim evrenine yön vermeye başlamasıydı. Bu dönüşümün öncesinde Orta Çağ'da

gücü elinde bulunduranların etkisi altında kalarak düşüncelerini sistematikleştirememiş ve geniş bir felsefi varlık gösteremeyen Avrupalılar, hümanistliğin doğuşuyla yeni bir kimlik kazanma çabasına girişmişlerdir. Bu başlangıçtaki ilk adım, şüphesiz yüzünüzü eski Yunan ve Roma felsefesine çevirmektir. Arkaik dönemin felsefi üretimine dayanan Avrupa, felsefe ve sanatla birlikte doğayı, insanı ve toplumu yeniden yorumlayarak bir paradigma oluşturmaya başlamıştır. Bu model, eski bir Yunan düşünürü olan Prtagoras'ın “her şeyin standardı insandır” söylemini almış ve onun (insan) standardı akıl olduğu için revize etmiştir. Akıl, her şeyi kontrol etme yeteneğine sahip bir güçtür (Dellaloğlu, 2012).

Kartezyen düşünce bu mantığın devamı niteliğindedir ve ona göre doğa, insanları baştan beri zorlayan en önemli düşmandır ve onu yenebilmek için akıl en etkili silahtır. René Descartes (1596-1650)'a göre Kartezyen düşünce, aklın her şeyi kontrol etmesi gerektiğini savunur ve gerçeği ortaya çıkaracak tek şey, akla yol gösteren ve zihinlere yol gösteren bilimdir. Bilim aslında bilgi yoluyla zihnin kristalize edilmiş şeklidir. Çünkü bu yeni paradigma, yeni yönetici sınıfları doğurmuş ve siyasi ile dini yapılara tehditkar bir etki bırakmıştır. Modernite hayatı tamamen değiştirecek fikirlerini gelenekten yalıtarak kurmuştur. Rasyonalizmi seçerek dinden uzaklaşmış ve dünyanın geçmişinden farklı bir yol çizmesine öncülük etmiştir (Cevizci, 1999).

Dini, kutsalı ve geleneği reddeden ve pragmatizmi benimseyen modernist anlayışta paradoksal olarak tanrılaştırılan akıl yoluyla ilerleme kutsal kabul edilmiştir. Üstelik tüm insanların gideceği yol, Batı merkezli İlahi Akıl tarafından çizilmiştir. Modern modelin vaat ettiği değişim, bireyden toplumsal yapıya kadar her şeyi yeniden yapmayı ve kelimenin tam anlamıyla var olan gücü yok etmeyi önermektedir. Bireysel ve toplumsal etkileri birleştirildiğinde, neden-sonuç anlamı vermekten uzak, ancak her halükarda çelişkili, tamamen bireysel ve/veya toplumsal bir perspektiften değerlendirilebilir. Örneğin, bireyselliğe katkısı, onu sosyalliği inkar eder ama aynı zamanda kendi sosyalliğini de yaratır. Bireysellik açısından özneye toplum karşısında özgürlük ve özerklik verir. Öte yandan çözüm açısından topluma kolektivizm ruhunu aşılmasını da ihmal etmez (Dellaloğlu, 2012).

3.3. Zygmunt Bauman 'da Postmodernite

Bauman Postmodernite dönemini, modern dönemin içinde bulunduğu mantık inandırıcılığını kaybettiğini öte yandan yeni dönemden söz etmenin söz konusu olamayacağını, postmodernitenin böyle bir amacının olmadığını belirtmiştir. Bauman'a göre postmodern çalışmaların da Batı dünyasının toplum yapısının bilinci ile alakalıdır.

Postmodernite, Bauman'ın ifadesine göre:

- Sanatsal,
- Kültürel,
- Mimarideki gözlenebilen olguları ile önem taşıdığını ifade etmiştir.

Bauman, postmodernitenin kısa süre içerisinde tüm çevrelerde etkili olduğunu düşünmektedir. Bauman'ın ifadesine göre postmodernite; insanlar buldukları dünyadan elde ettikleri deneyimle, hakikat arayışına girmenin, sanatın siyasal ve misyonerce etkilerin, hâkim üslubun kalıplaşmış sanatsal ölçütlerin, sanatsal faaliyetlerin öz güven zeminine ve sanatın içeriğine yönelik sonunu ifade eden bir bilgi bilimidir (Bauman, Z. (2020d).

Bauman postmodernizmin dünyada modern olarak kabul edilen unsurlara karşı radikal bir tepki ve eleştirel bir davranış gösterdiğini belirtmektedir. Bauman postmodernizmin modern yapıdan farklı bir davranış biçimi gösterdiğini; bu davranışın ise dönemin sonlarına doğru yeni bir çözüm yolları aradığını kabul etmektedir.

Bauman postmoderniteyi, modernitenin olgularından farklı olarak evrensel ilkelere, baskıcı ideolojiye, tek tip toplumsal tasavvurlara karşı tepki olarak meydana gelen bir olgu olarak savunmuştur. Bu tepkilerden meydana gelen postmodernite, bilginler ve düşünürler arasında gittikçe yayılmaya başlamıştır. Kendine has bir duruş sergileyen postmodernite, değişiklere olumlu bakış açısıyla bakması, postmoderniteyi daha da talep edilir bir hâle getirmiştir.

Postmodernite özellikle entelektüel kesimler tarafından, çoğulculuğa, yerelliğe imkân sağlamasından dolayı ilgi çekmiş ve entelektüel kesimler arasında popülerliği giderek artmaya başlamıştır. Bauman postmoderniteye, yaşam özgürlüğü tanınması ve bu hayat biçimini kabul etmesinden dolayı olumlu açıdan bakmaktadır. Bauman postmodernitenin bazı kesimler ve toplumlarda olumlu karşılanmasının sebebini şöyle açıklamaktadır:

“İdeal anlamda, postmodernliğin çoğul ve çoğulcu dünyasında, ilke olarak bütün yaşam biçimlerine izin verilmiş; ya da daha doğrusu, hiçbir yaşam biçimi, herhangi bir yaşam biçimini izinsiz kılacak kadar bariz (ya da tartışmasız) olmamıştır. Farklılık bir baskı olmaktan çıkmış, eylem ve çözüm gerektiren bir sorun olarak yorumlanmadığı zaman, farklı yaşam biçimlerinin barış içinde birlikte yaşamalarının, mümkün olabileceği kabul edilmiştir. Bu bağlamda özgürlük, eşitlik ve kardeşlik, modernliğin savunduğu sloganlar iken, özgürlük, farklılık ve hoşgörü ise postmodernliğin ateşkes formülü oluvermiştir”(Bauman, 2020d).

Bauman modernite ile postmodernite hakkındaki bazı yaklaşımları doğru bulmamaktadır.

Moderniteyi:

- Fırsatlar
- Tehlike arenası olarak görülmemesi,

Postmoderniteyi de:

- Modernliğe karşı,
- Moderniteyi itibarsızlaştırma isteği içerisinde olduğu,
- Moderniteyi ortadan kaldırılmasını istediğini algısında olunmaması gerektiğini savunmuştur.

Bauman postmodernitenin; kendini geliştirmek isteyen, geçmişte yaptıklarından ders çıkararak, derinlemesine analiz eden, dikkatli ve akla uygun bakış açısı ile görmeye çalışan, gördüklerini de hemen benimsemeyip gelişime ihtiyaç duyan modernlikten oluştuğunu savunmaktadır.

Bauman postmoderniteyi, yeterlilik seviyesine gelmiş modernlik olarak görmektedir. Postmodernite, kendini içerden değil dışardan gözlemleyebilen, kendisini objektif bir şekilde analiz edebilen, yeni keşiflere öncülük etmek ve buna zemin hazırlamak isteyen, iyi ve kötü yönlerini belirleyip ona göre davranış biçimi geliştiren bir modernliktir. Bauman'ın ifadesine göre postmodernite, modernitenin kendi imkânsızlığını kabullenışı; önceki dönemlerde farkına varmadan yapmış olduğu davranışları bilinçli bir şekilde terk edişidir (Bauman, 2020d).

Hegel'in ifade ettiği gibi sanat, felsefe, mimari ve genel olarak ruhsal varlık alanı, her dönem batı dünyasının kendini bilinçli duruma getirdiği, kendi iç dünyası ile yüzleştiği

alanlardır. Hegel'e göre özellikle felsefe, batının bilinçli duruma gelmesinde en büyük paya sahip olmaktadır. Postmodernite de batının bilinçli duruma gelmesinin sonucudur.

Modernite Bauman'ın ifadelerine göre değerini kendi kendine oluşturan bir olgudur. Posmodernite ise modernitenin rasyonel endişelerle çıktığı yolda batı dünyasının layık gördükleri günümüzde geçerli olmadığı belki geçmişte de geçerli olmadığına inanma şeklidir. Bauman'a göre postmodern gelişmeler batı dünyasının kendi içinde bulunduğu durumla ilgilidir (Bauman, 2020d).

Bauman Batının öz bilinç eleştirisini iki temel etken üzerine dayanarak incelemektedir. Birinci temel unsur, modernitenin sona erdiğinin kabul edilmesidir. Modernite eskiye dönük bilgilerin modernitenin her yanıyla incelenebilecek, tarihin bitmiş dönemlerinden birisi haline geldiğinin farkına varmasıdır (Bauman, 2020d). İkinci temel unsur ise düzen çatısı altında yapılan tasnifleme işlemlerin bırakılmasıdır.

Bauman'ın ifadesine göre modernlik kesinlikler dönemidir. Batı dünyasının üstünde yapılan bu anlatı, toplumlarda yaşanan olayları gerçekliklere dayanarak hiyerarşik sistem inşa edilmesiydi. Bu sistem ayrımcılığı da beraberinde getirmekteydi. Batılı Doğuludan, beyaz tenli siyah tenliden, çağdaş çağdaş olmayandan, entelektüel eğitimsizden, akıllı akıllı olmayandan üstün kabul edilmekteydi. Bauman bu yargıların ortadan kalktığını ifade etmektedir (Bauman, 2020d).

Postmodernite, modernitenin kesinlik ve belirginlik ifadelerine karşın, daha özgüvensiz olarak kendini var eder. Bauman'a göre postmodern anlayışın belirgin nitelikleri, aklın ve onun yönetimine uygun arayışların terkedilmesidir. Bauman'a göre postmodernitenin sahip olduğu bu özelliğinden dolayı daha güvenilir ve sağlam bir duruma bağdaştırılamamaktadır (Bauman, 2020d).

Bauman, postmodernitenin özellikleri olan belirsizlik ve olasılığın sürekli hayatımızın bir parçası olacağını belirtmiştir. Bauman bu ifade ile doğru ile yanlış arasındaki kesin farklıkların ortadan kalktığını ifade etmiştir. İnsanlar belirsizlik ve çoğulculuk içinde, kendi yorumlarına göre davranış sergileme eylemlerini gerçekleştireceğini belirtilmektedir. Doğru ile yanlış kelimelerin anlam ilişkisi açısından ayrımlarının ortadan kalkmasıyla, her şeyi belirsizlik ve olasılık tesiri altında bırakmış olacaktır. Belirsizlik içinde davranış ve tutum sergilemek zorunda olan insanlar kendi yorumlarına göre hareket etmelerinden dolayı yaşama dair sorumlulukları artmaktadır. Kesin belirlilik

olmayan bir tanımda insanlar ne yapması gerektiğini bilemedikleri için kendi iç dünyasına göre anlam katarak davranış biçimi geliştirmektedirler.

Bauman postmoderniteyi, modernlik çatısı altında dünyada yaşanan bozulmalar, aksamalar ve bu sürecin düzelmesi için sarf edilen emeklerin boşa çıkması sonucunda dünyada tekrar düzeni sağlayan bir araç olarak görmektedir. Postmodernite dünyaya yeniden sağlamış olduğu düzen ile beraber insanın ahlaki kapasitesini tekrardan insan dünyasına kazandırılması için, modernitenin bırakmış olduğu enkazın, belirsizliğin, yalanın silinmesi için; doğru bir şekilde gizlemeden ve müdahale etmeden doğrudan ortaya koyma ihtimalini kapsamaktadır (Bauman, 2020c).

Postmodernite, hedef aldığı birçok anlamlardan ziyade dünyada ortadan kaldırılması mümkün olmayan bir çoğulluğa atıfta bulunmaktadır. Atıfta bulunan çoğulluk anlayışı, hedef olarak belirlenen mükemmelliğe ulaşmada bir aracı olarak değil ancak yol açma niteliğindedir. Bauman'a göre postmodernite belirsizliğin ortadan kaldırılması ve benzerliğin tek manâda kesinliğini amaçlayan modernite düşüncesinden tamamen kurtulması anlamına geldiğini belirtmiştir (Bauman, 2020d). Postmodernite bu özelliği ile belirli bir yaşam olgularına dayatılan sistemden ve ötekileştirmenin etkisinden kurtulma amacını içermektedir.

Kendi yorumumuzla özetlersek; Bauman moderniteyi, tek bir yaşam üzerine kurulmuş, bu yaşam şekli yaşatılmaya zorlatılmış ve bu yaşamın dışındaki farklıları kabul etmeyen bir olgu olarak görmektedir. Modernite toplumda yabancılaşma etkisi yaratmaktadır. Bauman modern toplumlardaki yabancıнын ne düzeyde dışlandığına dair çözümler önermiştir. Yabancılık faktörü, postmodernitede önemli bir yere sahip olmaktadır. Ancak postmodernitede yabancıнын bulunduğu konumunda belirli bir nitelik ve içerik değişimleri meydana geldiği gözlemlenmiştir. Bauman'a göre artık sorun yabancı kelimesinin nasıl ortadan kaldırılacağı değil farklılıklarla beraber nasıl yaşamayı öğreneceğimizdir. Bauman modern dönemde yabancılık kavramını ötekileştirme, farklılık ve esef edilecek bir durum olarak ifade ederken, bu durumun postmodernite zamanlarında değişimlere uğradığını belirtmiştir.

Postmodernitedeki ötekileştirme kavramı yerine hoşgörü ile yer değiştirmiştir. Hoşgörü ve anlayış ile ötekinin iç dünyasını anlamayı onun kişilik ve karakterine saygılı olmayı ifade etmektedir. Bunu sonucunda biz ve ötekiler arasındaki farklılıklar ortadan

kaldırılmıştır. Kişinin özgürlüğü başka birinin özgürlük hakkını ihlal etmemesi gerekmektedir. Bunun sonucunda kişilerin özgürlük hakları bizim yaşam tarzımızdan farklı hayatlar sürme ve farklı tercihler yapma hakkı sağlamaktadır. Kişilerin tercih yapma özgürlüğü ancak bu şekilde sağlanabilmektedir.

Postmodernite, tek tiplilik ve evrensellik gibi modernitenin temellerini oluşturan değerlerin olgularını tam tersine döndürürken; sadece yaşam şekillerini kabul etmekle kalmamıştır. Postmodernite yaşam şekillerinden doğan farklılığın evrensellik hedefinde bulunan yaşam şekillerinde eritilmesini kabul etmemektedir. Aynı zamanda postmodernizmin bu farklılığın evrensel çerçevesi içerisinde değersiz hale getirilip bastırılmasına karşı bir davranış göstermektedir. Bauman'ın postmodernite düşüncesi ile farklılığın modernitenin istemsizce onayladığı bir olgu olmaktan çok yüksek pozitif bir değer olduğunu belirtmektedir (Bauman, 2020d).

Ortaya çıkmış olan farklılık insan eylemleri sonunda meydana gelmektedir. Bundan dolayı farklı toplumlar ve kültürler, farklı şekilde değerler oluşturabilmektedir. Bauman'a göre bu durum olumlu bir gelişmedir. Bauman'ın ifadesine göre daha huzurlu bir dünya istiyorsak farklılıklara ve çeşitliliklere saygı duymalı ve hoşgörü içerisinde karşılamalıyız. Kişilerin kendi kültür ve çoğunluğu oluşturmasına izin verilmelidir. Tek tiplilik ve evrensellik toplumun yaşam biçimine olumlu şeyler katmamaktadır. Bauman bu ifade ile her toplumun kendi içerisinde bir değer taşıdığına ve kendi farklılığını kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bauman'ın kültürel ve toplumsal farklılıklara bu pencereden bakmasını sağlayan postmoderniteden başka bir şey değildir. Postmodernite bir olguya farklı bakış açısı ve tarafsız bakabilme imkanı sunmaktadır.

Postmodernite, modernitenin:

- Cemaat,
- Gelenek,
- Kendi köklerine bağlılık,
- Kültürel değerler,
- Milliyet,
- Anti-modern gibi unsurları ortadan kaldırılması gereken şeyler olmaktan çıkarmıştır.

Postmodernite bu tutumu sayesinde uzun bir dönem baskı altında yaşayan kültürel grupların, kimliklerin ve etnik yapıların kendilerini özgürce barınabilme imkânı sunmuştur.

Bauman'ın modernite eleştirisinde, postmodern bir dönemde olmasına rağmen kabilecilik dönemine daha çok vurgu yapmıştır. Bauman kabilecilik ile ilgili ifadeleri şöyledir:

“İnsanların bir arada olma şansı, kimin yabancı olduğuna kimin –devletin mi yoksa kabilenin mi- karar vereceği sorununa değil, yabancıların haklarına bağlıdır. Belki içinde yaşadığımız çağ postmodern çağdır, belki değildir. Kesin olan şey, kabileler ve kabilecilik çağında yaşadığımızdır” (Bauman Z. , 2000).

Bunun sonucunda Bauman kabilecilik çağına girdiğimizi belirtir ve şu açıklamalarda bulunur:

“Bugün cemaat övgüsüne, aidiyetin alkışlanmasına ve heyecanla gelenek aramaya enerji, güç ve canlılık katan şey, mucizevi bir biçimde yeniden doğan kabileciliktir. En azından bu anlamda modernliğin uzun ve dolambaçlı yolu bizi bir zamanlar atalarımızın yola çıktığı başlangıç noktasına getirdi. Ya da belki de öyle görünüyor” (Bauman Z. , 2000).

Bauman'ın burada postmodernite ile yakın bir bağ kurmasındaki temel etken, postmodernite ötekileştirmeye karşı bir yaklaşımda bulunmasıdır. Bauman'ın postmoderniteye yakınlık duymasının bir başka nedeni ise cemaatler ve yerelliklerle ilgili fikirleridir.

Bauman postmodernite ile beraber, modernitenin belirsizlikle çatışmasının son olmadığını ifade etmektedir. Bauman'a göre modernite kesinlikle ilişkisi bitmemiş sadece değişime uğramıştır. Belirsizliğe karşı savaşı otoriteler değil kişiler devam ettirmektedir. Bauman'a göre belirsizliğe verilen savaş, artık bir askeri güç ile değil, özgür bireyler, postmodernitenin aydınlık ışıkları altında birlik olan kişiler tarafından devam ettirilmektedir (Bauman, 2011).

Bauman postmodernite vurgusuna rağmen, moderniteden vazgeçilmiş, tarihi misyonunu bitirmiş bir son olduğunu düşünmemektedir. Bauman'a göre modernlik başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak bu başarısızlık kendi eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Modernitenin amacı ihtiyaca yönelik ürettiği cevaplar bugün de önemli yere sahip olmaktadır. Modernite faaliyetlerinin belirli bir hedefi ve arzusu olan toplumsal

değişmelerin gündemine vermiş olduğu sorumluluklar günümüzde de geçerliliğini devam ettirmektedir. Bauman göre bu sorumlulukların yerine getirilebilmesi için modernite aracılığı ile tavsiyede bulunan yöntemlerin hepsi sınanmamıştır. Bundan dolayı Bauman bu yöntemlerden vazgeçilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Bauman, postmodernitenin geçmişteki hataları düzeltirken, bir yandan geleceğin hatalarını da düzeltme aracı olarak kullanılacak, ancak yeni yanlışların doğmasına zemin hazırlayabileceğini vurgulamaktadır (Bauman, 2020c). Fakat postmodernliğin en belirgin özelliği, güçlülüğün ve güçsüzlüğünün kesinliklerden şüphe duyulması ve hiçbir şeyin kesinliğini vaat etmemesinden kaynaklanmaktadır. Bauman'a göre belirsizlik bulundurmeyen iyi çözümler bulunmaksızın sonsuza kadar ahlakî durumlarla karşı karşıya kalacağımızı ve sorunların çözümlerinin nerede ve nasıl bulabileceğimizi ve bulunan çözümlerin gerçekten işe yarayıp yaramayacağını hiçbir zaman emin olunmayacağını belirtmektedir (Bauman, 2020c).

4. SONUÇ

Zygmunt Bauman hayatı boyunca göçebe kalmaya mahkûm edilmiş olmasının etkisiyle, yaşayarak ve gözlemleyerek edindiği bilgileri önce savunup sonra eleştirme eğiliminde bulunmuştur. Zygmunt Bauman'ın bulunduğu ülkelerin girdiği savaşlar bir şekilde gözleri Yahudilere çevirmiş, iddia edilen casusluk gibi suçlamalar, Yahudi bilim adamlarının sürgün edilmesine yol açmıştır. Konar-göçer şekilde ilerlerken, ailesiyle 1968'de İsrail'e yerleşen Bauman, Siyonistlerin eleştirdiği her ne varsa kendi dışındaki halklara uyguladığını görünce, yeniden bir sorgulama ihtiyacına girmiştir. Kanada, Amerika, Avustralya gibi ülkelerde göçmen olarak yaşar, ancak kendi deyimiyle 'aidiyet rüyası' bir türlü gerçekleşmez. Modernite çağdaşlaşma adı altında ortaya çıkarak insanlığa sunduğu umudu Holocaust gibi bir soykırımla baltalamış, Batılı olmayanları dışlamıştır. Bu da Bauman'ın Komünizme sempati duymasını sağlamıştır. 1971 yılında Zygmunt Bauman İngiltere'ye gelir. Leeds Üniversitesinde sosyoloji profesörü olarak çalışmaya başlar ve üretken zihniyle ileride çok ses getirecek olan beş eser/kitap yayınlar. Pek çok ödüle layık görülür.

Bauman'ın hayatına kısaca baktığımız zaman fikirlerinin dayanaksız olmadığını görürüz. Moderniteyi eleştirir çünkü soykırıma maruz kalmıştır. Üstelik ona göre bu ne ilk ne sondur. Bahçeci kültürün sonucundaki budama işlemi ne uygulayanlara vicdan muhasebesi yaptıracak ne de ezilenlerin çığlıklarının duyulmasını sağlayacaktır. Ona göre modernlik kesinliktir ve kesinlik kabul edilemez. Postmodern dönemin çeşitliliği kapsamı başlarda Bauman'ın sığındığı yeni bir liman hâline gelecekse de elbette onu da derinlemesine irdelediğinde eleştirilecek pek çok nokta bulacaktır. Üstelik postmodernite bu belirsizliğiyle modernitenin sonunu da getirememiştir, çünkü modernitenin teorilerinden bir kısmı uygulanmış kötü sonuçlar alınca devamı getirilmemiştir. Oysaki bu diğer hedeflerinin uygulamaya geçirildiğinde negatif etki bırakacağına bir kanıtı olarak kabul edilemez.

Postmodernite sınırlar çizmemiş, insanları ırklara bölmemiş, var olan kültürleri iyi ya da kötü diye nitelmemiş, güçlüyü güçsüzden ayırt etmemiştir. Ancak bize göre "doğru ve yanlış kişiden kişiye toplumdan topluma değiştiğinde insanlar objektif bakıp gerçek doğruya kendi imkânlarıyla ulaşabilecek midir?" sorusunu yöneltmemiz gerekmektedir. Eğitim tüm halka uygulandığında, tarih sansüresüz öğretildiğinde, tüm imkânlar insanlara

sunulduğunda ancak bir umut olarak gelişim öngörülebilir. Çünkü insanoğlu etik olmadığını düşünsek de üzerinde bir baskı olmadığında kendini yetiştirmek yerine kolayca kaçacak, anlık heveslerinin kurbanı olacaktır. Bu yüzden yöneticinin baskısı gerekli midir, yoksa kişi kendi doğrusunu kendi hâlinde seçebilecek midir, veya kaçta kaç bilgisi üstün tutacaktır, ya da kimin doğrusu gerçek doğrudur? Şeklinde pek çok soruda gene beraberinde gelecektir.

Özgür birey aslında olanların/gerçekleşenlerin sorumluluklarını üstüne alacak olandır. Birlik olmayı düşleyemez çünkü sistem yalnızlaştırmayı hedef almıştır. Tek başına değişimin öncüsü olamayacağını düşünsede, kulağına fısıldayan ses etrafı değil kendini değiştirmenin geliştirmenin öncüsü olmasını öğütlemektedir.

Bauman her zaman post olmanın yani sonrası olmanın modernitenin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir ve Postmodernizmi kendi tanımıyla ‘Akışkan Modernite’ olarak adlandırmayı tercih etmektedir. Katı olan her şeyi çözmek modern yaşamın değişmez bir düsturudur. Ancak geçmişten farklı olarak bugün çözünen katı formların yerine yeni katı formlar koyulmamaktadır. Her şey eriyor ve yeni formlarda katılıktan uzak, akışkan bir özellik taşımaktadır. Bauman çağın yapısını sıvı ve gazlardaki akışkanlık özelliğine benzetmektedir. Sıvılar şekilsizdir ve zaman-mekân açısından sabit değildirler. Katılar mekânsal boyutta sabittir ama zamana karşı koymaktadırlar yani zamanın önemi yoktur. Akışkanlarda ise önemli olan zamanın akışıdır. Mekânsal boyutları her an değişmeye hazır bir geçiciliktedirler. Modernitenin en temel uğraşı ve başarısı da kendi akışkanlığıyla katıları eritmektir. Tüm gelenek ve görenekleri kendi kazanında kaynatarak dünyevileştirmiştir. Amacı cesur yeni dünyaya daha gelişmiş katılarla devam etmek niyetindedir. Yerlerine aklın yasalarını, bilimsel düşünceyi ve doğanın araçsallaştırılmasını koymuştur. Sonunda ekonominin toplumsal hayatın belirleyici üst yapısı olmasının önünü açmıştır. Çünkü ekonomi kendisine ayak bağı olan her şeyden kurtulmuştur.

Bireyin akıl yoluyla özgürleşmesi ile bu özgürleşmenin “doğru yolda ilerlemesi için” evrensel yasalar belirleme çabası birbiriyle çatışmaktadır. Burada özgürlük ve yasa arasında bir çelişki bulunmaktadır. Modernizmde tam bu noktanın üzerine kendini konumlandırmaktadır. Sonunda bireysel özgürlük söylemlerinin akabinde yasa koyucu merkezi sistem çözülmeye maruz kalmıştır.

Geçmiş katılığın karşısına yeni bir katılık koymanın doğru olmadığı fikri evrensel etik ve aydınlanma için doğru yol yasalarını tedavülden kaldırıp, değerlerin yeniden değerlendirilmesiyle her şeyi belirsizlik düzlemine çekti ve akışkanlık hüküm sürmeye başladı. Bu da Postmodernist sürece geçiş olarak adlandırılabilir.

Bireysellik söylemi farklı veçhelerle varlığını korumakta ve ekonomi de evrim geçirmiş hâliyle bir lanetli pay olarak dört yanımızda yer almaktadır. Kimse dış faktörlerin birey üzerindeki etkisini yadsımamaktadır, ancak kolektivitinin yanlış yorumlanması bireyin gelişimi için her şeyden yalıtılmış ve korunmuş hâle gelmesi algısı yaratmaktadır. Temel kaygı benliğimiz hâline gelmiştir. Kendini tanımak ve farkındalığı artırmak vb. amaçları altında salt benlik, ben olma söylemleri amaca dönüşmüştür. Kişi kendinden ne kadar bahsederse o kadar gelişmiştir algısı yaratılmaya çalışılsa da bizce doğru olan asıl benlikten uzaklaşarak gerçekliği bulma ve ilerleme imkânına sahip olabiliriz. Çünkü insan kendi içine ne kadar yönelirse, daha az uyarım aldığından, soru sormayı ve yükselme arzusunu o denli yitirmektedir.

Eski modernite sürecinde her şey katı, sert, ağır, yoğun, sistemsiz iken yeni modernite sürecinde hafif, akışkan, dolaşım hâlinde, yazılımsal ağ gibi yayılmış durumdadır. Eski modernite farklılıklar ve düzensizliklere karşı son derece sertti. Eleştirel Kuramcılar başta Adorno ve Horkheimer olmak üzere bireyin kurban edildiğini söyleyerek bireysel özgürlüğü ön plana çıkarttılar.

Katı modernitede emekçinin faaliyetleri Fordist Fabrika Modeli etrafında, önceden belirlenmiş, determinist bir süreç içerisinde tek düze ve itaatkâr olarak ilerleyen, otomatik hareketlere indirgenmiş yapıdaydı. Katı bürokrasi ve Panoptik Denetim diğer ikonik özelliklerden birini oluşturmaktaydılar. Marksistlerin arzusu yeri belli olan, sabit, merkezî üretim aygıtlarını ele geçirmekti. Eleştirel Kuramcıların arzusuysa seçme ve ifade özgürlüğünü, farklılık hakkını ve bireysel özgürlüğü, totaliter yapının demir pençesinden kurtarmaktı. Zaman geçti üretim anlayışı tamamen değişti artık ele geçirilebilecek merkezî kontrol kulesi yok. Kontrol daha çok otomatik pilota bağlı. Eleştirel Kuramcıların arzusu da görev tamamlandı noktasına gelmiştir. Bugün her iki düşünce sisteminden de alacağımız şeyler vardır.

Eleştirimiz, Bauman'ın da ifade ettiği gibi entelektüel bir hedef ve misyon olarak işlevini korumaktadır. Öte yandan yapıdaki değişim modernitenin öldüğü manâsına da

gelmemektedir. Yalnızca modern toplumun alabileceği çok sayıdaki biçimden bir tanesi geride kalmaktadır.

Katı modernitenin ilerlemenin bir sonu olduğu, tüm ihtiyaçların giderildiği, çatışmalardan arınmış bir topluma ulaşılacağı, hiçbir noktanın belirsiz kalmaması gerektiği, doğaya tamamen hükmedileceği inançları yıkılmaya yüz tutmuştur. Ayrıca modernleştirici görevlerin üzerinden kontrol kaldırılmış ve özelleştirilmiştir. Kolektif akılla yerine getirilmesi beklenenler yerini bileşenlerine ayırma ve inisiyatifi bireye vermeye bırakmıştır. Akışkan modernite üyelerine birey rolü verdi ve bu rol her gün yeniden üretilmektedir. Bireyselleşme kimliği göreve çevirmiştir. Modernite dış faktörleri kaldırıp yerine kendi kaderini tayin eden bireyi koymaktadır. Ancak aslında tayin edildiği sanılan kader sistemin imâl ettiği bir kaddedir. Böylece sorunlu sonuçlarda bireyler sorumlu tutularak basıncın azaltılması amaçlanmaktadır. Bauman'ın ifade ettiği gibi bugün kültür yasaklardan değil tekliflerden, kurallardan değil önermelerden oluşmaktadır. Ayartma ve baştan çıkarmanın kuralları işlemektedir. Yeni görevler yok, üretilmiş ihtiyaç ve arzular var. Kendisini mevcudiyeti koruyarak değil sürekli değişim hâlinde akışkan durumda tutarak karşı koyulamaz hâle getirmektedir. Klasik Modernitede bireyin tercih yelpazesi kısıtlıydı ve bireyin kendini var edebilmesi için yapması gereken diğerlerinin yaptığını yaparak kendine ayrılan yere uyum sağlamaktı. Ancak Akışkan Modernitede yelpaze çok geniş olmakla birlikte sürekli bir oynaklık hâlinindedir. Kimlik sabit kalmaz ve birey kendini sürekli yeniden üretmek zorundadır. Bireyselleşme elbette yeni bir yazgı değil yalnızca içeriğinde yaşanan değişimden söz etmekteyiz. Artık herhangi bir örgüt, cemaat vb. oluşumlara bağlılıklardan bahsedemeyeceğimiz gibi, toplumun en küçük yapıtaşı olan aile gibi gruplar yerine bireyin kendi kendini yetişmesinden söz etmekteyiz. Bauman ortak sorunlar etrafında bir araya gelmenin güç olduğunu, bireysel sıkıntıların anlamlı bir bütün oluşturmaya uygun olmadığını düşünmektedir. Yan yana gelinebileceğini ancak bir bütün oluşturulamayacağını dile getirmektedir. Biz bu görüşün çalışmamak için bir dayanak olarak görülmemesi kanaatindeyiz. Keza madalyonun öte yüzünde ortaklık kurulabilir. Bu yüzde bireysel sıkıntıların kaynağı olarak birkaç üst yapısal sorun belirleyebiliriz ve salt sorundan ziyade çözüm üzerinde ortaklık yaratabiliriz.

Bireyselleşmenin başka bir yönü de vatandaşlık kavramını eritmiş olmasıdır. Birey ile vatandaş karşı karşıya gelmektedir. Öyle ki bireyin endişe ve kaygıları başka hiçbir şeye

yer bırakmayacak şekilde kamusal alanı kapsamaktır. Kısacası kamu özeline sömürgeci altına girmektedir. Bu da ortak meselelerin anlaşılması ve kavranamaz hâle gelmesinin bir sebebini oluşturmaktadır.

Kamusal alandan gelmesi beklenen tehdit -özellikle eleştirel kuramcılar nezdinde- özel alandan gelmiş görünmektedir. Kısa bir örnekle; bireysel bir uğraş olan tüketimin içerisinde de kamusal bir birliktelik bulunmamaktadır. Tüketim katedrallerinde dönüp dolaşan bireylerin toplamı yalnızca grup olabilir. Aynı durum sosyal medya için de geçerliliğini korumaktadır. Burada ulusal ve evrensel bazda güncel bazı sorunlara ortaklaşa tepki gösterilip anında geride bırakılması haricinde kurulan sanal ortaklık özeline bir yansımasını taşımaktadır. Kamusalın çöküşü karşısında sanal alan yeni kamu alanı olarak ikame edilmiş gibi görünmektedir. Dolayısıyla birey ve kitle arasında bugün herhangi bir fark kalmamaktadır, çünkü bireyin kendisi de kitleleşmektedir. Bireyin kendisi bir dünyadır; bir soru sorar ve günümüzde tüm dünyadan cevap alabilmektedir. Birey sonsuz bilgi dolaşımının içerisinde hapsedilmiş hâliyle yaşamaktadır.

Modernite her şeyi bireyin omuzlarına yüklemektedir. Bu öyle bir sorumluluktur ki bedeni bile bireyin kendi ürünü hâline getirmektedir. Tüm dünya dış görünüşün kutsandığı bir çağa evrilmektedir. Bauman'ın söyleyişi ile sağlık ve fitness iki ayrı söyleme aittirler ve çok farklı endişelere hitap ederler. Tüketim toplumunda sağlıklı yaşam denen şey yerini bedensel olarak formda olma idealine bırakmıştır. Sanal gerçeklikle birlikte bu formu göstermek, ötekini gözlerine sunmak, estetize edilmiş ideal ölçülere ulaşmanın başlıca amacı gibi değerlendirebilmekteyiz. Modernite de kendi kimliğini kurmak temel görevdir ve farklılaşma, farklılığı ispatlama, sorumluluğu göğüsleme, çözümü kendi seçimlerinde arayarak düzgün biçimde uyumlanma vb. ifadeleri havada uçmaktadır. Birey sürekli reklam edilen ünlülerin hayatlarını ister ve çoğu zaman hayal kırıklığı ile sonuçlanır. Oysa önüne bakmalı ve basamakları tek tek çıkararak ulaşılabilenden ileriye doğru yatırım yapmalıdır.

Bauman ne modernizmi, ne komünizmi, ne de postmodernizmi savunur. O kendi kızının deyişiyle (Lydia Bauman), modernite ve postmodernitenin tarihçisinden başka bir şey değildir. Zygmunt Bauman kendini bulunduğu çağın gözlemcisi olarak ifade eder. Aynı zamanda mutluluğunda kısa vadede değil uzun vadede elde edilebileceğini söyler. Çağımızın her an mutlu olmak adına hazcılığı savunmasını bir kenara bırakarak çile dolu

yolların sonunun aydınlık olacağını belirtmektedir. Bu demektir ki aslında o karamsarlığa kapılmadan daima ileri gitmeyi çekilen acılardan güç almayı öğütlemektedir.

Eleştirel düşünce halâ değerini korumaktadır. Düzenin hastalıklı yapısı üzerine doğru bir teşhis yapılamaması, hastalığın viral biçimde büyümesi hususunda önemli bir etmendir. Kendini sorgulamayı bırakan toplum hastalanır. Keza sorgulama tedavinin ilk ve en önemli adımını oluşturmaktadır.

Bauman'ın görüşlerini özetlersek; “Toplumsal düzenin yani mutsuzluğun asıl sorumlusu olan düzenin insan yapısı, önlenebilir, varlık nedeni belirsiz ve değiştirilebilir doğasının üstünün örtülmesine, gizlenmesine ya da daha kötüsü yok sayılmasına her kim ister gönüllü olarak, isterse doğası gereği katkıda bulunur, bu sürecin bir parçası olursa o kişi ahlâk yoksunudur. Ve suçu tehlikede olan birine yardım etmemektir” (Bauman, Akışkan Modernite, 2017, s. 302-306). Ötekini anlamaya yönelik iletişim sorumluluğumuz bulunmaktadır. Empati kurmalı, sosyal hayata bu gözlerle bakmalıyız.

Zygmunt Bauman'ı kendi eserlerinde ve ona dair yazılanlarda gördüklerimizi şimdiye kadar görüşlerini ele almaya çalıştık. Buna mukabil Bauman'a dair bir yorumumuz ise o her ne kadar sosyolog olarak anılsa da aslında hem felsefe hem hem sosyolojiyi aynı anda kullanmaya çalışan bir akademisyendir. Yaşadıklarını sürekli kaleme alarak güncel fikirlerini paylaşma ihtiyacı hissettiğini düşündürmüştür. Öznel bakış açısı nesnele göre yazılarında oldukça etkilidir. Sorgulayan bireyler ister ve sosyolojinin de soru sorarak ilerlemesini savunmaktadır. Z. Bauman'ı iyi bir gözlemci olarak düşünebiliriz. Fikirlerinin düşünömsel sosyolojiye katkısını göz ardı etmemeliyiz. Kendisi bağılı olduğu dini ve sosyolojik bakış açısını açıklamak istemese de aslında postmodernizme daha sıcak durduğunu hissetmekteyiz. Yahudiliğin uygulanışı ve Yahudilerin duruşlarına zaman zaman karşı çıksa da Yahudi olmanın verdiği ıstırabı bilimsel olarak bizlere sunmaya çalışmıştır. Bu da gene Yahudiliğe daha yakın bir din anlayışı olduğunu bizlere yansıtmaktadır. Bu ikisini belirsiz bırakması postmodernliğin müphemliğine dair aslında bir bağ kurduğunu bize göstermektedir. Okuduklarımız bir Yahudi'nin veya Yahudi kökenli aileden gelen bir bireyin dönemsel olarak çektiği acılara attığı çığlık sesini kulaklarımıza duyurmaktadır. Bu arada kalmışlık, bilimsel aktivitelerini oldukça etkilemiştir. Bir yandan moderniteyi eleştirir, bir yandan daha uygulanmamış savların hayata geçirilmesi insanlığa umut olabilir diye düşünmektedir. Savları çift yönlü

değerlendirmeyi seçmiştir. Bir kişiyle başlayan değişimin kelebek etkisi göstererek tüm dünyayı değiştirebileceğini savunmaktadır. Herkes başta kendi yanlışlarını düzeltmekle işe koyulsa dünyaya iyi bir örnek olacaktır. Tarihteki pek çok önemli şahsiyet bu fikri doğrular niteliktedir. Dünyayı daha temiz kılmak için ‘kendi kapının önünü süpürmek’ ve ‘iğneyi kendine çuvaldızı başkasına batırmak’ gibi atasözlerimizde; bizim kültürümüzde de değişime kendimizden başlamayı, eziyet etmek gibi niyetin varsa gene bedenini yoklamayı tavsiye ederek, Bauman’ın görüşünü bu noktada desteklemektedir.

5. KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2010). Aydınlanmanın Diyalektiği. (Çev. Nihat Ülner-Elif Öztarhan Karadoğan) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Akay, A. (2013). Postmodernizmin ABC'si, İstanbul: Say Yayınları.
- Anderson, P. (2002), Postmodernitenin Kökenleri. Çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan Yaşar, G. (2011), Ortaçağdan Günümüze “Modernite” : Doğuşu ve Doğası, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Appignanesi, R., Garratt, C., Sardar, Z., & Curry, P. (2007). Herkes için postmodernizm.
- Avcı, M. (2019). Zygmunt Bauman’ın İnsan Anlayışı. Konya/Karatay: Eğitim Yayınevi.
- Bağrıyanık, B. (2020). Katıların Akıntıya Kapıldığı Dünya, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Bal, N. (2020). Akışkan Modernite ve Gündelik Hayatın Yeniden İnşası, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Başer, D. (2011). Zygmunt Bauman’da Müphemlik ve Toplumsal Yaşam, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Bauman, Z. (2014). Küreselleşme (Çev. A.Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2018a). Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm, Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik (Çev. F. Doruk Ergun). İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2018b). Kuşatılmış Toplum (Çev. A. Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018c). Akışkan Gözetim (Elçin Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. Donskis, L., (2020). Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi (Çev. Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2019a). Borçlu Zamanlarda Yaşamak, Citlali Roviroso – Madrazo ile Söyleşi (Çev. Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z. Tester, K., (2017). Zygmunt Bauman ile Söyleşiler (Çev. Mesut Hazır). İskitler-Ankara: Heretik Basın Yayın
- Bauman, Z. (2019b). Iskarta Hayatlar, Modernite ve Safraları (Çev. Osman Yener). İstanbul: Can Yayınları.
- Bauman, Z. May T., (2021). Sosyolojik Düşünmek (Çev. Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018d). Yasa Koyucular ile Yorumcular (Çev. Kemal Atakay). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2021). Kimlik (Çev. Mesut Hazır). Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Bauman, Z., Obirek S., (2021). Tanrı'ya ve İnsana Dair (Çev. Akın Emre Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). Retrotopya (Çev. Ali Karatay). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2020a). Akışkan Korku (Cumhur Atay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2020b). Özgürlük (Kübra Eren). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2019c). Akışkan modernite (S. O. Çavuş, Çev.). İstanbul: Can.
- Bauman, Z. (2016a). Modernite ve Holocaust, Çev.: Süha Sertabiboğlu, İstanbul: Alfaİnceleme Yayınevi.
- Bauman, Z. (2020c). Postmodern Etik, Çev.: Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2019d). Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları, Çev.: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2001). Parçalanmış Hayat, Postmodern Hayat Denemeleri; Çev: İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2020d). Modernlik ve Müphemlik, Çev.: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2020e). Bireyselleşmiş Toplum, Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). Yaşama Sanatı, (Çev.: Akın Sarı), İstanbul: Versus Kitap.

- Bauman, Z. (2016b) Cemaatler. Çev. Nurdan Soysal, İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z., Obirek, S., (2017). Dünyaya ve Kendimize Dair, (Çev. Burcu Halaç), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). Akışkan modern dünyadan 44 mektup. (Çev. Pelin Siral) İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2023). *Akışkan Aşk*. İstanbul: Alfa | İnceleme.
- Beck, U. (2000). The brave new world of work. Cambridge: Polity.
- Berman, M. (2012). Katı olan her şey buharlaşıyor. (Çev. Ümit Altuğ-Bülent Peker) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dellaloğlu, B. (2012). Modernleşmenin Zihniyet Dünyası-Bir Tanpınar Fetişizmi, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Cable, V. (1996). The World's New Fissures: Identities in Crisis. London: Demos.
- Castells, M. (2005). Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür, 1. Cilt: Ağ toplumunun yükselişi (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Çeğin, G. (2005). Toplumun Yeniden Tanımlanması: Pierre Bourdie ve Zygmunt Bauman, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE.
- Cevizci, A. (1999). Paradigma Felsefe Sözlüğü, s.603, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çiğdem, A. (2001). Aydınlanma Düşüncesi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Eagleton, T. (2015). Postmodernizmin Yanılsamaları. Çev. Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ertoyl, M., Yalçın, H. (2017). Buman'ın Sosyolojisi ve (Sosyal) Bilime Bıraktığı Miras, Makale, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 42, s. 183-198.
- Foucault, M. (2000). Özne ve İktidar, Çev.: Işık Ergüden, Osman Akınhay, 2.Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2010). Modernliğin sonuçları. (Çev. Ersin Kuşdil) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gorz, A. (2011). Maddesiz: Bilgi, Değer ve Sermaye (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı.

- Horkheimer, M. (2010). Akıl tutulması. (Çev. Orhan Koçak) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Hufton, O. (2005). Kadınlar, iş ve aile (Ed. Handan Akdemir), Kadınların tarihi içinde (ss. 25-53). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kahraman, F. (2016). Zygmunt Bauman'da Toplum ve Toplumsal Düzen Kavramsallaştırması, Makale, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Karabük Üniversitesi, Cilt: 6, Sayı:2.
- Kaya, M. (2019). Zygmunt Bauman ve Akışkan Modernite Kuramına Genel Bakış, Makale, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi., Cilt: 12, Sayı: 62
- Kellner, D. (2000). Toplumsal Teori Olarak Postmodernizm: Bazı Meydan Okumalar ve Sorunlar, Modernite Versus Postmodernite içinde, Çev. Mehmet Küçük, 367-404. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Kızılçelik, S. (2000). Frankfurt okulu. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kineşçi, E. (2017). Düşünümsel Sosyoloji Açısından Zygmunt Bauman Sosyolojisi, Makale, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, ISSN: 2147-7833, s. 61-70. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.
- Koyuncu, A. ve Günerigök M. (2019). Bauman ve Postmodernite, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Koyuncu, A. (2019). Özgürlüğün Bir İmkânı Olarak Belirsizlik: Bauman Bağlamında Eleştirel Bir Değerlendirme, Makale, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Ekev Akademi Dergisi, ICOAEF Özel Sayısı.
- Küçük, M. (2011). Postmodernin Modern karakteri ya da dönemleştirmenin ironisi, Modernite versus postmodernite içinde (ss. 27-64). İstanbul: Say yayınları.
- Marx, K. ve Engels, F. (2005). Komünist Parti manifestosu (Y. Onay, Çev.). İstanbul: Evrensel.
- Smith, D. (1999). Prophet of Postmodernnity. Polity Press, Cambridge, U.K.

- Şan, M.K. (2005). Zygmunt Bauman: Modernlik ve Postmodernlik Arasında Bir Sosyolog, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Cilt: 3., Sayı: 11, s. 63-91, Makale, Dergi Park
- Şimşek, M. E. (2016). Modernite, Postmodernite ve Bauman, İstanbul: Belge Uluslararası Yayıncılık.
- Şimşek, M. E. (2014). Moderniteden Postmoderniteye Uzanan Bir Köprü: Zygmunt Bauman, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalı.
- Oğuz, M. C. (2007). Bir Çağdaş Yaşam Gözlemcisi: Zygmunt Bauman, Makale, Sosyoloji Notları Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül.
- Öztürk, Ö. A. (2020). Açık Uçlu Bir Sosyoloji İmkânı: Zygmunt Bauman ve Sosyal Bilim Metodu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toffler, A. (2008). Üçüncü dalga (S. Yeniçeri, Çev.). İstanbul: Koridor
- Vincent, A. (2006). Modern Politik İdeolojiler, (Çev.: A. Tüfekçi), Paradigman Yayınları, İstanbul.
- Wagner, P. (2005). Modernliğin sosyolojisi. (Çev. Mehmet Küçük) İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tuğba ELMA

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2015, Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat

Yüksek Lisans Öğrenimi :2023, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce B1, Arapça A1

Bilimsel Faaliyetleri : Ciasos 2020 I. Ulusal Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi; ulusal bildiri ve sunum (Vefa-Vedat YEŞİLÇİÇEK Mansiyon Ödülü), Ciasos 2021 II. Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi; ulusal bildiri ve sunum (Finale Kalan Tek Yüksek Lisans Bildirisi)

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2014-2015, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Konya Karatay Mevlana Anadolu İmam Hatip Lisesi

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar : 2015-2016, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Selçuklu M. Halik İbrahim Hekimoğlu Mesleki Teknik Anadolu Lisesi

2015-2016, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Mustafa Hotamışlı İmam Hatip Ortaokulu (Dönem Sonunda, Okul Müdürü Ramazan SAVAŞ Tarafından Mesleğimden Göstermiş Olduğum Başarıdan Dolayı MEB Onaylı “Öğretmen Teşekkür Belgesi” Takdim Aldım.)

Tarih: 25 Nisan 2023